

Pauliina Paltamo-Vesterinen

Kunnia haasteena

- Sosiaalialan työntekijöiden kokemuksia kunniaan
liittyvästä väkivallasta

Metropolia Ammattikorkeakoulu
Sosionomi
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Päivämäärä 5.4.2011

Tekijä Otsikko Sivumäärä Aika	Pauliina Paltamo-Vesterinen Kunnia haasteena – sosiaalialan työntekijöiden kokemuksia kunniaan liittyvästä väkivallasta 43 sivua +1liite Kevät 2011
Tutkinto	Sosionomi
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaaliala
Ohjaaja(t)	Päivi Kaljonen, Yliopettaja
<p>Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen tutkielma, jossa tarkastelen kunniakonflikteja sosiaalialan työn kehityksessä. Opinnäytetyöni tarkoituksena on tuottaa lisää tietoa niin kunniakonflikteista ilmiönä kuin sen sosiaalialalla mahdollisesti esiin tulleista muodoista. Tarkoituksena on myös selvittää kuinka sosiaalialan työntekijät ratkaisevat työssään ilmiön luomia haasteita. Pyrin myös selvittämään mitä työntekijät ajattelevat tilanteista, joissa kunniaan liittyvä väkivalta on mukana sekä millaisia resursseja he mahdollisesti kaipaavat työskennellessään ilmiön kanssa.</p> <p>Haastattelin opinnäytetyötäni varten neljää sosiaalialan ammattilaista. Kolme heistä oli ammatiltaan sosiaaliohjaajia, joista kaksi työskenteli varhaisessa tuessa ja yksi lastensuojelussa. Neljäs haastateltava oli ammatiltaan yhteisöpedagogi. Kerään tutkielmani aineiston teemahaastattelun menetelmällä ja analysoin sen aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.</p> <p>Opinnäytetyöni tulokset jakaantuivat kolmeen pääluokkaan: sosiaalialan työntekijöiden tulkintaan kunniaan liittyvän väkivallan käsitteestä, sosiaalialan työntekijöiden ammatilliset kokemukset kunniaan liittyvästä väkivallasta ja sosiaalialan työntekijöiden ammatillinen kompetenssi liittyen kunniaan liittyvään väkivaltaan. Opinnäytetyöni tulosten mukaan sosiaalialan työntekijöiden tulkinta kunniaan liittyvän väkivallan käsitteestä oli moniselitteinen. Tulosten mukaan haastateltavilla ei ole yhteneväisiä menetelmiä kunniakonfliktitilanteiden ratkaisemiksi. Ratkaisuihin liittyy oleellisesti sosiaalialan työntekijöiden ammatillinen kompetenssi.</p> <p>Johtopäätöksenä on, että kunniaan liittyvän väkivallan käsite tunnetaan suhteellisen hyvin, mutta kollektivististen kulttuurien käsitys kunniaista on vähemmän tunnettu. Työntekijöiden haasteena ovat tilanteiden ymmärrys sekä tulkinnat kunniaan liittyvissä väkivaltatilanteissa. Työntekijät kokevat kulttuureihin liittyvän koulutuksen tarpeelliseksi.</p>	
Avainsanat	Kunniaan liittyvä väkivalta, kunniakonfliktit, monikulttuurisuus, sosiaalialan osaaminen

ABSTRACT

Author(s) Title Number of Pages Date	Pauliina Paltamo-Vesterinen Honor as a challenge – Social Service Professionals’ Experiences on Honor Based Violence 43 pages + 1 appendices Spring 2011
Degree	Bachelor of Social Service
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social services
Instructor(s)	Päivi Kaljonen, Principal Lecturer
<p>My Bachelor’s thesis was a qualitative study, where I examined honor based violence within the framework of social services. The purpose of this study was to produce more information on honor based violence as a phenomenon and on the forms that could be relieved in social services. I tried to examine how professionals solved situations that the phenomenon created. I also tried to find out what professionals thought about these situations and what kind of resources they required when they were working with the phenomenon.</p> <p>I interviewed four professionals from social services for my work. Two of them were social instructors who worked with families’ early support, one of them was working as a social instructor in child welfare and the forth one was a community educator. I collected material with theme interviews and analyzed it with data based content analysis.</p> <p>The results of my work were split into three main classes: professionals’ interpretations on the term of honor based violence, professionals’ experiences from honor based violence and professionals’ competence related to honor based violence. According to results of my work professionals’ interpretations related with honor based violence were ambiguous. Professionals did not have congruent methods to solve conflicts. Professional competence was essentially related to solutions.</p> <p>As a conclusion of my work the term honor based violence is quite well-known, but the term honor in collectivist cultures is less known. Processionals’ difficulties of interpretations in cases of honor based violence make the situations challenging. Professionals think that they need more education and understanding on different cultures, their values and procedures.</p>	
Keywords	honor based violence, honor conflicts, multiculturalism, social service competence

1	SISÄLLYS	
1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	2
2.1	Tausta	3
2.2	Ihmisoikeuksien näkökulma	3
3	KUNNIAKONFLIKTIT JA KUNNIAAN LIITTYVÄ VÄKIVALTA	4
3.1	Käsitteen määrittelyä.....	4
3.2	Kunniakäsitteen selitysmalleja.....	5
3.2.1	Kunniaan liittyvä väkivalta ja perheväkivalta.....	6
3.3	Kunniakonfliktien juuret ja ilmenemismuodot	7
3.4	Kunniakonfliktit Suomessa	9
3.4.1	Suomen lainsäädännön kanta kunniaan liittyvään väkivaltaan	10
4	INDIVIDUAALINEN JA KOLLEKTIIVINEN KULTTUURI	11
4.1	Kulttuuri.....	11
4.2	Kollektiivinen - individuaalinen	12
4.3	Sisä- ja ulkoryhmät	13
4.4	Individualistisen ja kollektiivisen kulttuurin käsitykset perheestä.....	14
4.5	Individualistisen ja kollektiivisen kulttuurin kunniakäsitysten eroja.....	15
5	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	15
6	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	16
6.1	Teemahaastattelut.....	16
6.2	Aineiston keruu.....	17
6.3	Aineistopohjainen sisällönanalyysi	19
7	KUNNIAAN LIITTYVÄ VÄKIVALTA ILMIÖNÄ SOSIAALIALAN TYÖSSÄ	21
7.1	Kunniaan liittyvän väkivallan käsitteen tulkinta	21
7.1.1	Kunniaan liittyvän väkivalta kulttuuristen ryhmien sisäisenä ilmiönä	21
7.1.2	Yhteisön merkitys	22
7.1.3	Kunniaan liittyvä väkivalta vallan käyttönä ja toimintana	23

7.2 Sosiaalialan työntekijöiden ammatilliset kokemukset kunniaan liittyvästä väkival- lasta.....	23
7.2.1 Työssä kohdatut tilanteet	24
7.2.2 Ratkaisut	26
7.2.3 Tunteet ja asenteet	27
7.3 Sosiaalialan työntekijöiden ammatillinen kompetenssi	28
7.3.1 Työmenetelmät	29
7.3.2 Tilannetulkinta.....	30
7.3.3 Ammatillisesta kokemuksesta nousevat parannusehdotukset	31
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	33
9 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	36
10 POHDINTA	38
LÄHTEET	41
LIITTEET	

Liite 1. Teemahaastattelukysymykset

1 Johdanto

Suomen kulttuurillinen moninaistuminen tuottaa haasteita sosiaalialan työntekijöille. Yksi työstettävistä teemoista on kunniakonfliktit ja kunniaan liittyvä väkivalta. Kunniaan liittyvää väkivaltaa ei tilastoida Suomessa erikseen ja se piiloutuu helposti muiden väkivallan nimikkeiden taakse. Esimerkiksi poliisi ei tilastoi erikseen kuinka paljon sen tietoon tulee kunniaan liittyvän väkivallan tapauksia vuosittain. Syynä tilastointiin liittyviin ongelmiin on ensinnäkin se, ettei ilmiötä tunneta vielä tarpeeksi hyvin. Toisekseen ilmiötä käsitellään vain hajanaisesti ammattilaisten koulutuksissa. (Holm – Van Dijken 2009: 158.) Vähäisen tutkitun tiedon johdosta sosiaalialalla tarvitaan tietoa ja ymmärtämystä kunniakonflikteista ja niiden ilmenemismuodoista. Haasteena ovat tiedon tuottaminen ja erilaisten ammatillisten menetelmien kehittäminen ilmiöön puuttumisen mahdollistamiseksi sekä ennalta ehkäisemiseksi.

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen tutkielma, jossa tarkastelen kunniakonflikteja sosiaalialan työn kehityksessä. Opinnäytetyöni tarkoituksena on tuottaa lisää tietoa sekä kunniakonflikteista ilmiönä, että sen sosiaalialalla mahdollisesti esiin tulleista muodoista. Tarkoituksena on lisäksi kartoittaa kuinka sosiaalialan työntekijät ratkaisevat työssään ilmiön luomia haasteita. Näiden tarkoitusten lisäksi pyrin selvittämään mitä työntekijät ajattelevat tilanteista joissa kunniaan liittyvä väkivalta on mukana ja millaisia resursseja he mahdollisesti kaipaavat työskennellessään ilmiön kanssa. Kerään tutkielmani aineiston teemahaastattelun menetelmällä ja analysoin sen aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tässä opinnäytetyössä käsittelen työn toisessa kappaleessa aihealueen taustaa ja näkökulmia. Kolmannessa ja neljännessä luvussa selvitän aiheen teoriapohjaa, joka koostuu tiedosta kunniaan liittyvästä väkivallasta sekä kulttuuriantropologisesta selitysmallista individualistisesta ja kollektiivisesta kulttuurista. Viidennessä luvussa selvitän opinnäytetyöni tarkoituksen ja tutkimuskysymykset. Kuudennessa luvussa kerroin opinnäytetyön tekoprosessista ja seitsemännessä luvussa selvitän tutkielmani tulokset. Kahdeksannessa luvussa teen johtopäätökset, yhdeksännessä luvussa käsitte-

len työni luotettavuutta sekä eettisyyttä ja viimeisessä luvussa pohdin työtäni ja sen tekoprosessia.

2 Opinnäytetyön lähtökohdat

Tässä kappaleessa esittelen opinnäytetyöni työelämän yhteistyötahoja. Tämän jälkeen avaan työni näkökulmia: YK:n yleismaailmalliset ihmisoikeuksia ja YK:n kaikkien naisten oikeuksien julistusta.

2.1 Tausta

Opinnäytetyöni kytkeytyy kahteen hankkeeseen: Ihmisoikeusliiton Kitke!-hankkeeseen sekä Osmos -osallistava monikulttuurinen sosiaaliohjaus-projektiin. Opinnäytetyöni tarkoituksena on sekä kehittää monikulttuurista sosiaaliohjausta tuottaen lisää tietoa kunniakonflikteista ja kunniaan liittyvästä väkivallasta, että toisaalta lisätä tietoa kunniakonflikteista ja kunniaan liittyvästä väkivallasta sosiaalialan arjessa Ihmisoikeusliiton Kitke! -hankkeelle.

Ihmisoikeusliitto on vuonna 1979 perustettu ja vuonna 1980 rekisteröity järjestö. Se on puoluepoliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton yleinen ihmisoikeusjärjestö. Liiton tehtävänä on edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista ja tunnettavuutta sekä vastustaa ihmisoikeusrikkomuksia. Kitke! -hankkeen tavoitteena on ennaltaehkäistä haitallisten perinteiden aiheuttamia ihmisoikeusloukkauksia. Näillä haitallisilla perinteillä Kitke! -hanke tarkoittaa kunniaan liittyviä konflikteja sekä kunniaan liittyvää väkivaltaa. Hankkeen tavoitteena on pois kitkeä haitallisia perinteitä positiivisella tavalla yhteisöjen perinteitä kunnioittaen yhteisöjen kanssa tehtävällä yhteistyöllä. (Ihmisoikeusliitto 2010.)

Osmos- osallistava monikulttuurinen sosiaaliohjaus on Helsingin kaupungin Itäisen perhekeskuksen sekä Metropolia ammattikorkeakoulun EU:n sosiaalirahaston alainen ja Elinkeino-, Liikenne- ja Ympäristökeskuksen rahoittaman yhteistyöprojekti vuosille 2009–2011. Hankkeen keskeisenä ideana on liittää sosiaalialan koulutusohjelman ope-

tus, tutkimus- ja kehittämistoiminta sekä Itäisen perhekeskuksen sosiaaliohjauksen kehittäminen tiiviimmin toisiinsa. (Metropolia AMK n.d.)

2.2 Ihmisoikeuksien näkökulma

Tämän opinnäytetyön näkökulman mukaan kunniaan liittyvä väkivalta tai kunniakonfliktit eivät ole vain kulttuurillisia tai etnisiä ilmiöitä, vaan ihmisoikeuskysymyksiä. Opinnäytetyön näkökulma ja eettiset perusteet nojaavat Suomen ratifioimiin YK:n Ihmisoikeusjulistukseen ja YK:n Kaikkien naisten oikeuksien sopimukseen. Näin ollen opinnäytetyöni näkökulman mukaan jokaisella yksilöllä on perustavanlaatuiset ja yhdenvertaiset ihmisoikeudet ja vapaudet, sekä oikeus turvallisuuteen etniseen taustaan, rotuun tai sukupuoleen katsomatta.

Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 10.12.1948. Vaikka se ei ole valtioita oikeudellisesti velvoittava, sen moraalinen ja poliittinen vaikutusvalta on suuri. Suurin osa maailman valtioista on hyväksynyt sopimuksen ja siihen viitataan useiden maiden perustuslaeissa. Julistuksen sanoma on ihmisoikeuksien yhdenvertaisuus, luovuttamattomuus ja perustuvanlaatuisuus. (Suomen YK-liitto n. d.)

Ihmisoikeusjulistuksen yksityishenkilön suojeluun velvoittavia elementtejä ovat esimerkiksi, että (vrt. 1. artikla) kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasa-arvoisina arvoltaan ja oikeuksiltaan ja (vrt. 2. artikla) jokainen ihminen on oikeutettu julistuksessa esitettyihin oikeuksiin esimerkiksi rodusta tai sukupuolesta huolimatta. Ihmisoikeusjulistuksen mukaan (vrt. 3. artikla) jokaisella ihmisellä on oikeus elämään, vapauteen ja turvallisuuteen, eikä (vrt. 4. artikla) ketään saa pitää orjana, kiduttaa, kohdella tai (vrt. 5. artikla) rangaista julmasti, epäinhimillisesti tai alentavasti. Jokaisella ihmisellä on myös (vrt. 18. artikla) ajatuksen-, uskonnon- ja omatunnonvapaus sekä (vrt. 19. artikla) mielipiteen- ja sananvapaus. Kaikilla yksilöllä on (vrt. 12. artikla) yksityis- ja perhelämän ja kunnian ja maineen suoja. Jokaisella täysi-ikäisellä on myös (vrt. 16. artikla) oikeus solmia avioliitto ja perustaa perhe ilman rotuun, uskontoon tai kansalaisuuteen liittyviä esteitä, ja avioliitto tulee olla vapaaehtoinen sekä saada puolisoiden täysi suostumus. (United Nations Human Rights n.d.)

Suomessa ratifioitu YK:n kaikkinaisen naisten oikeuksien sopimus julistaa naisten syrjinnän tarkoittavan (vrt. 1. artikla) kaikkea sukupuolen perusteella tapahtuvaa syrjintää, poissulkemista tai rajoittamista joiden tarkoituksena on heikentää naisille kuuluvien yhtäläisten ihmisoikeuksien ja perusvapauksien tunnustamista, nauttimista tai toteuttamista. Sopimusvaltioiden tulee ryhtyä (vrt. 3. artikla) kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin varmistaa naisten kehittymisen ja etenemisen, jotta heille taataan tasa-arvoiset mahdollisuudet nauttia ihmisoikeuksista ja perusvapauksista. Julistuksen 16. artiklan mukaan sopimusvaltioiden tulee ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin poistaakseen naisten syrjinnän avioliittoon ja perhesuhteisiin liittyvissä asioissa ja turvata tasa-arvon pohjalta esimerkiksi sama oikeus sopia avioliitto. Artiklan mukaan jokaisella on oikeus valita vapaasti aviopuoliso, sekä mennä avioliittoon omasta vapaasta tahdostaan. (YK-liitto 2011: 14 – 15, 33- 35.)

3 Kunniakonfliktit ja kunniaan liittyvä väkivalta

Tässä kappaleessa avaan kunniakonfliktien ja kunniaan liittyvän väkivallan käsitteitä. Selvitän myös kunnian, kunniakonfliktien ja kunniaan liittyvän väkivallan selitysmalleja. Kerron kuinka perheväkivalta ja kunniaan liittyvä väkivalta eroavat toisistaan, miksi kunniakonfliktit ja kunniaan liittyvä väkivalta syntyvät ja kuinka ne ilmenevät. Kerron lopuksi millainen kunniaan liittyvän väkivallan tilanne on Suomessa ja millainen kanta Suomen perustus- ja rikoslilla on ilmiöön.

3.1 Käsitteen määrittelyä

Salmenkankaan (2006: 3) mukaan kunnia ja kunniallinen käyttäytyminen ovat merkityksellisiä kaikissa kulttuureissa. Kunnia yhdistetään useimmiten maineeseen, omakuvaan ja henkilön tai ryhmän moraaliseen identiteettiin. Tämä identiteetti voi juontaa juurensa syntymässä saatuihin oikeuksiin tai kunnialliseen käytökseen. Naisten kohdalla se liitetään usein säädylisyyteen. Käytän opinnäytetyössäni kunniakonflikteista kahta eri termiä. Käsitettä kunniakonflikti käytän kun puhun ilmiöstä *prosessina*, ja käsitettä kunniaan liittyvä väkivalta silloin kun puhun väkivallasta *toimintana*.

Kunniakonflikti= *Prosessi tai tapahtumasarja, joka saattaa käynnistyä epäiltäessä henkilön loukanneen yhteisön siveysperiaatteita ja joka pahimmillaan saattaa kärjistyä kunniamurhaan* (Suomenaro 2010).

Kunniaan liittyvä väkivalta= *Henkilön fyysistä tai henkistä painostusta tilanteissa, joissa häntä epäillään yhteisön siveysperiaatteiden loukkaamisesta teoilla, jotka aiheuttavat häpeää patriarkaalisen maailman näkökulmasta.* (Karimi 2009: 159).

3.2 Kunnia-käsitteen selitysmalleja

Monien historiantutkijoiden sekä sosiologien pyrkimykset selittää kunnian käsitettä ovat samankaltaisia. Niissä korostuvat kunnian sosiaaliset ulottuvuudet sekä kunnian suhde häpeään. Niin sanotuissa perinteisissä yhteisöissä sekä kunnia että häpeän perusmerkitykset ovat olleet ja ovat yhä edelleen varsin yhteneväisiä. (Lindman 2009: 118.)

Lindman (2009: 118) avaa sosiologi Pierre Bourdieun kehittämän yhden kuuluisimman ja laajalti hyväksytyimmän kunnian selitysmallia. Mallin mukaan kunnia on sosiaalinen kategoria ja väline, jolla ihmiset pyrkivät määrittelemään kommunikaatiota ja sosiaalista kanssakäymistä. Kunnia on sosiaalista omaisuutta, joka voi lisääntyä tai hävitä elämän aikana. Kunnia luo edellytyksen yhteisön hyväksynnälle sekä oikeuttaa pääsyn sen jäseneksi. Häpeä puolestaan tarkoittaa sosiaalista hyljeksintää. Kunniaa korostavissa kollektivistissa yhteisöissä keskeisenä huolenaiheena on yhteisön ulkopuolelle joutuminen. Bourdieun tutkimus tukee ajallisista ja maantieteellisistä eroista huolimatta sekä esimodernien eurooppalaisten että tämän päivän islamilaisten kulttuurien kunnia-käsitysten analyysia. (emt. 118 – 119.)

Niin sanotuissa kunniakulttuureissa kunnian merkitys on korostunut voimakkaasti ja yksityisen ja julkisen välistä rajaa valvotaan tarkasti (Tammisalo- Savolainen 2010: 31). Kunniallisuus on yhteisön eheyden kannalta strateginen tila, johon pyritään olemalla lojaali yhteisön kunnianormistolle (Ihmisoikeusliitto 2010). Luopajarvi (2003: 5) selittää niin sanotussa kunniakoodeissa kunnian liittyvän ulkopuolisen käsitykseen henkilöstä. Yksilön kunnia on riippuvainen muiden käytöksestä, jonka takia yksilön on kontrolloita-

va muiden käytöstä. Kunnia tarkoittaa sitä arvostusta, jota yksilö yhteisöltä saa (Tammisalo-Savolainen 2010: 33).

Miesvaltaiseen arvomaailmaan nojaava sukupuolimoraali on kunniaan liittyvän väkivallan kulmakivi (Karimi 2009: 159). Kaljo (2002), Socialstyrelsen (2002) ja Elden (2002) toteavat, että miesten ja naisten kohdalla käsitykset siitä, mikä on kunniallista tai häpeällistä ovat kulttuureissa erilaisia. Kunnian ja häpeä käsitteet ovat sukupuolittuneita siten, että se mikä on sallittua miehille, voi olla häpeällistä naisille (Kyllönen-Saarnio Nurmi 2005: 33 mukaan). Naisille kunnia tarkoittaa kunniallisuutta ja siveyttä sekä niiden vaalimista, miehille kunnia puolestaan merkitsee kunniallisia ja siveellisiä perheenjäseniä (Salmenkangas 2006: 8). Kunniakäsitys, joka sisältää tämäntapaisia näkemyksiä, leimaa myös ajatus oikeudesta kunnioitukseen. Yhteisöillä on velvollisuus kunnioittaa henkilöä, mikäli tämä seuraa kunniakoodia. Kunniakoodia rikottaessa sekä henkilö, että hänen perheensä menettävät kunniansa. (Luopajarvi 2003: 5.)

3.2.1 Kunniaan liittyvä väkivalta ja perheväkivalta

Kunniaan liittyvän väkivallan erona perheväkivaltaan ja muihin väkivaltaisiin tekoihin on lähiyhteisön merkitys kunniakonfliktitapauksissa. Kunniakonflikteissa ympäröivällä yhteisöllä on useimmiten merkittävä rooli, kun perheväkivallassa yksilö toimii useimmiten yksin. Kunniaan liittyvälle väkivallalle erittäin keskeistä on se, että tekoja selitetään tai toteutetaan pitkälti yhteisön asettamien odotusten nimissä. Mikäli mies ei palauta kunniaansa, joutuu hän yhteisön paheksumaksi. (Salmenkangas 2006: 45, 8.) Väkivallan avulla halutaan lähettää viesti perheen ulkopuoliselle siitä, että perheessä arvostetaan kunnianormien mukaista käytöstä ja perhe on valmis kunnian palauttamiseen tai häpeällisen käyttäytymisen torjumiseen (Karimi 2009: 160). Konfliktitilanteissa useimmat suvun jäsenet voivat yhteisen kunnian menettämisen pelossa osallistua väkivaltaan tai sen valmisteluun (Salmenkangas 2006: 5). Kunniaväkivallan tekijä on yleensä perheen isä, mutta myös veli, setä tai muu suvun miespuolinen jäsen. Tekijöitä voi olla useampia. Myös naiset saattavat uhata tai kontrolloida tyttöjä (Kyllönen-Saarnio – Nurmi 2005: 33).

3.3 Kunniakonfliktien juuret ja ilmenemismuodot

Kunniaan liittyvän väkivallan juuret pohjautuvat usein jo lapsuudesta opittuihin käsityksiin kunniallisesta käyttäytymisestä ja sukupuolten roolista. Väkivaltaisten ja kontrolloivien käyttäytymismallien omaksuminen omaan elämään saattaa olla helpompaa, mikäli niitä esiintyy yksilön kasvuympäristössä. (Salmenkangas 2006: 3.) Kulttuurieroista johtuvat konfliktit kärjistyvät erityisesti tilanteissa, joissa perhe muuttaa länsimaiseen maahan patriarkaalista kulttuurista. Entisen kotimaan perinteisiin saataan turvautua esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa tulomaan tavat ja kulttuuri koetaan vieraiksi. Tällainen tilanne saattaa uhata tulijan ryhmäidentiteettiä. (Holm, H – Van Dijken, M 2009: 162.) Lasten käyttäytymisen kontrolloiminen voi olla pyrkimys vaikuttaa kehitykseen, jota ei hyväksy tai johon ei pysty muulla tavoin vaikuttamaan. Lapsuutensa Suomessa kasvaneella toisella sukupolvella voi olla enemmän yhteyksiä suomalaiseen yhteiskuntaan, josta he ovat voineet imeä enemmän vaikutteita kuin vanhempansa. Pitkittyneen työttömyyden aiheuttama kunnioituksen ja arvovallan kyseenalaistuminen saattaa aiheuttaa tiukkaa tarrautumista tuttuihin roolimalleihin, käyttäytymiseen ja muihin kulttuurillisiin piirteisiin, joita uudessa maassa voidaan tulkitä konservatiivisemmin kuin entisessä kotimaassa. (Salmenkangas, M 2006: 5, 9 - 10.)

Van Dijken (2009: 166) kertoo artikkelissaan ”Kunniakonfliktit ja elämänkaari” Janine Janssenin jäsenyyksestä, jonka mukaan kunniakonflikteihin liittyviä riskejä voidaan käsitellä elämänkaaren eri vaiheiden kautta. Näitä voidaan jaotella neljään eri vaiheeseen: seksuaaliset kontaktit, puolison vallinta, raskaus ja vanhemmuus sekä kapinointi ja säännöistä kieltäytyminen (emt. 166). Kunniakonfliktikierteen voi laukaista esimerkiksi tytön tai naisen kieltäytyminen järjestetystä avioliitosta, avioero, seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutuminen, uskottomuus, suhde toiseen uskontoon tai etniseen ryhmään kuuluvan kanssa, perinteiden vastainen käytös tai huoltajuuskiistat. Toisaalta ne voivat liittyä myös tilannetekijöihin ja maahanmuuton ja kotoutumisen haasteisiin. (Salmenkangas 2006: 4-5.)

Karimi (2009: 159) määrittelee kunniaan liittyvän väkivallan olevan

- uhkailua
- painostusta
- pakottamista

rajoittamista
 eristämistä
 tyttöjen ja naisten ympärileikkaamista
 muuta väkivaltaa
 pakkoavioliittoa
 itsemurhaa tai siihen pakottamista
 murhaa

Kunniankonflikteissa ei välttämättä esiinny fyysistä väkivaltaa. se esiintyy yleisemmällä rajoittamisena, jonka tarkoituksena on kontrolloida muun muassa ystäväpiiriä, pukeutumista, ajankäyttöä ja liikkumista. Rajoittamisella ja eristämällä pyritään vaikuttamaan muun muassa koulunkäyntiin, pukeutumiseen ja liikkumiseen. (emt. 159.)

Pakkoavioliitto tarkoittaa joko toisen tai molempien puolisoitten tahdon vastaista järjestettyä avioliittoa. Pakkoavioliitot sekä järjestetyt avioliitot ovat eri asia. Vapaaehtoisesti solmitut järjestetyt avioliitot ovat laillisia myös Suomessa ja useassa maassa yleinen käytäntö. (Kyllönen-Saarnio – Nurmi 2005:37). Pakkoavioliitto voidaan puolestaan määritellä liitoksi, jota toinen tai molemmat osapuolet vastustavat. Pakkoavioliitot eivät ole minkään maailmanuskonnon vakiintunut tapa. Myös ne ovat useimmiten vanhempien tai suvun järjestämä ja taustalla voi vaikuttaa muitakin tekijöitä kuin sopivimman puolison etsiminen lapselle. Näitä tekijöitä voivat olla epätoivotun käytöksen kuten homoseksuaalisuuden kontrollointi, perheen kunnian tai perinteiden suojeleminen, perheiden välisten suhteiden vahvistaminen, oleskelulupien mahdollistaminen ja kulttuurisen, uskonnollisen tai kansallisen identiteetin vahvistaminen. (Salmenkangas 2006: 7.) Vaikka joidenkin perinteiden mukaan nuoret voivat kieltäytyä avioliitosta tai itse ehdottaa sen järjestämistä, osalla avioliitosta kieltäytyminen johtaa vaikeaan tilanteeseen. Kunniasymykset sekä pakkoavioliitto liittyvät kiinteästi toisiinsa. Kieltäytyminen avioliitosta voidaan tulkita perheen häpäisyksi. (Kyllönen-Saarnio – Nurmi 2005:37.)

Maailmassa ympärileikataan kaksi miljoonaa tyttöä joka vuosi. Sukuelinten silpominen on perinne joissakin Afrikan ja Lähi-idän maissa. Ympärileikkausta perustellaan uskonnollisilla, kulttuurillisilla ja naisten asemaan liittyvillä syillä. (Kyllönen-Saarnio – Nurmi 2005: 33.) Ympärileikkaus koetaan siveellisen käytöksen, seksuaalisen puhtauden sekä neitsyyden takeena. Ympärileikkaamattomuus voidaan nähdä avioliiton esteenä ja se asettaa niin tytön kuin hänen sukunsa vaikeaan tilanteeseen, jossa tyttöä ei pidetä

kunniallisena. (Tammisalo-Savolainen 2010: 34.) Leikkaus voi aiheuttaa sekä fyysisiä että psyykkisiä ongelmia kuten tulehduksia, gynekologisia ongelmia, kroonisia virustulehduksia sekä posttraumaattista stressiä, pelkoa ja ahdistusta (Kyllönen-Saarnio – Nurmi 2005: 33).

Luopajarven (2003: 6) mukaan kunniamurha on murha, jossa naisen miessukulaiset tappavat hänet mikäli naisen koetaan loukanneen yhteisön kunniaa. Kunniamurhat tapahtuvat usein vasta silloin kun kunniaa loukkaava käytös on tullut julkiseen tietoon. Tästä johtuen myös kunniamurhat ovat usein julkisia. Kunniamurhiin voidaan syyllistyä myös erilaisten häpeällisten tapausten kuten esimerkiksi avioliiton ulkopuolisten suhteiden peittelemiseksi, koska nainen on mennyt naimisiin vastoin perheiden tahtoa tai vaatiessaan avioeroa. Kunniamurhien syiksi voidaan nähdä myös pelko vallan tai identiteetin menettämisessä muuttuvissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa. Kunniamurhien sosiaalinen merkitys on sanottu johtuvan reaktiosta yhteiskunnallisiin muutoksiin, muuttuneista käsityksistä kunniallisesta ja häpeällisestä käytöksestä sekä muuttuneista sukupuolirooleista ja -tavoista. Kunniamurhiin voidaan syyllistyä maissa joiden perinteisiin ne eivät kuulu mikäli uhrin käytös nähdään kunniaattomana eli valtaväestön kulttuuriin ja käytökseen mukautuneena. (emt. 6.)

3.4 Kunniakonfliktit Suomessa

Suomessa esiintyy kunniakonflikteja sekä kunniaan liittyvää väkivaltaa. Tilanteet, jotka johtavat konflikteihin ovat moninaisia, eikä niihin aina liity väkivaltaa. (Ihmisoikeusliitto 2010.) Suurimmat etniset ryhmät, joissa kunniaan liittyvää väkivaltaa näyttäisi Suomessa tapahtuvan, ovat kurdit sekä muut Iranista ja Irakista tulevat ryhmät, mutta ilmiötä saattaa esiintyä muun muassa turkkilaisten, jordanialaisten, pakistanilaisten, intialaisten, vietnamilaisten, marokkolaisten sekä Lähi- ja Kaukoidästä ja Välimeren alueelta tulevien ryhmien sisällä. (Kvinnoforum 2005: 182.)

Ruotsalaisen Kvinnoforumin (2005: 181) tekemän selvityksen mukaan Suomessa yleisin kunniaan liittyvän väkivallan muoto on tiukka lasten ja nuorten sekä erityisesti tyttöjen kontrollointi. Myös Tammisalo-Savolainen (2009: 40) esittää eriaikaisen kontrollon liittyvän kiinteästi Suomessa esiintyvään kunniaan liittyvään väkivaltaan. Kontrollointi voi tarkoittaa lievimmillään perheen sisäisen kasvatuksellisen auktoriteetin alle alistumista.

Kontrollointi voi tällöin merkitä jokapäiväiseen elämään kuten pukeutumiseen, ihmissuhteisiin ja liikkumiseen puuttumista. Näitä rajoituksia voidaan tehostaa fyysisellä sekä muilla kunniaan liittyvän väkivallan keinoilla. (emt. 40.) Myös erityyppisiä järjestettyjä avioliittoja sekä pakkoavioliittoja näyttäisi tapahtuvan myös Suomessa. Vanhemmilla maahanmuuttajanaisilla kunniaan liittyvä väkivalta saattaa esiintyä liikkumisen kontrollointina, sosiaalisen verkostojen puutteena ja oman rahankäytön kontrollointina. (Kvinnoforum 2005: 181–182.) Kontrollonin lisäksi Suomessa esiintyy myös vakavaa uhkailua kuten tappouhkauksia (Holm 2010: 40). Myös pojat ja miehet saattavat kärsiä kunniaan liittyvästä väkivallasta. Heitä voidaan pakottaa avioliittoon yhtä lailla kuin tyttäjäkin. Lisäksi kunniakulttuureista tulevien homoseksuaalinen tilanne saattaa olla erityisen vaikea. (Kvinnoforum 2005: 181–182.)

3.4.1 Suomen lainsäädännön kanta kunniaan liittyvään väkivaltaan

Opinnäytetyöni eettinen perusta liittyy sekä yleismaailmallisiin ihmisoikeuksiin, että Suomen perustus- ja rikoslakiin. Kuten Salmenkangas (2006: 13) toteaa, kunniaan liittyvään väkivaltaan sovelletaan samaa lainsäädäntöä kuin muuhun väkivaltaan. Niin Suomen perustus- kuin rikoslaki määrittelevät kaiken kunniaan liittyvän väkivallan sekä rikolliseksi että rangaistavaksi.

Suomen perustuslaki (vrt. 6§) toteaa, että jokainen ihminen on yhdenvertainen lain edessä, eikä ketään saa asettaa ilman hyväksyttävää syytä eri asemaan esimerkiksi sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslaki (vrt. 7§) julistaa, että jokaisella ihmisellä on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen sekä turvallisuuteen. Lain (vrt. 10§) mukaan jokaisen henkilön yksityiselämän, kotirauha ja kunnia ovat turvattuina. Jokaisella ihmisellä on myös uskonnon, omatunnon (vrt. 11§) ja sananvapaus (vrt. 12§). (Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.)

Rikoslain mukaan vapauden kohdistuva rikos (vrt. 25. luku) on muun muassa *vapaudenriisto* (vrt. 1§), joka tarkoittaa sisään sulkemista, sitomista, kuljettamista johonkin tai muuta liikkumisvapauden riistoa tai eristämistä yksilöä tämän ympäristöstä. Rikoslain mukaan (vrt.7§) aseella tai muulla tavoin toista uhkaileminen niin, että uhatulla on syy pelätä oman tai toisen turvallisuuden puolesta, on *laiton uhkaus, pakottaminen*

(vrt. 8§) puolestaan tarkoittaa toisen henkilön pakottaminen väkivallalla tai uhkauksella tekemään, sietämään tai jättämään tekemättä jotakin.

Rikoslaki erittelee henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset (vrt. 21 luku) puolestaan esimerkiksi *pahoinpitelyksi* (vrt. 5§), joka tarkoittaa toiselle henkilölle tehtävää ruumiillista väkivaltaa jolla vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai vastaavaan tilaan. Rikoslaki määrittelee myös *Tapon* (vrt. 1§) ja vakavamman *murhan* (vrt. 2§) sekä niiden yrityksen rangaistaviksi teoiksi. (Suomen rikoslaki 19.12.1889/39.)

4 Individualistinen ja kollektiivinen kulttuuri

Tässä kappaleessa käsittelemme ensimmäiseksi kulttuurin käsitettä. Tämän jälkeen kerron individualistisesta ja kollektiivisesta kulttuurista ja siitä kuinka nämä käsitteet liittyvät kunniaan liittyvään väkivaltaan.

4.1 Kulttuuri

Sanalla ”kulttuuri” on monia merkityksiä, jotka kaikki ovat johdettu latinan kielestä jossa se viittaa maaperän viljelyyn. Useimmiten länsimaisissa kielissä sana kulttuuri viittaa ”sivilisaatioon” tai ”sivistyneisyyteen”, jolloin sillä tarkoitetaan nimenomaan sivilisaation tuotoksia kuten koulutusta, taiteita ja kirjallisuutta. Tämä on kuitenkin kapea käsitys kulttuurista. (Hofstede – Hofstede 2005: 3.) Kulttuurilla voidaan laajemmin tarkoittaa perittyjä malleja yhteisistä ja jaetuista merkityksistä sekä yleisestä ymmärryksestä jotka vaikuttavat siihen, kuinka ihmiset hallitsevat elämäänsä ja tulkitsevat yhteisöä (UNFPA 2008: 1). Kuusjärvi (1999: 54) toteaa kulttuurin muodostuvan sekä näkyvästä, että näkymättömästä osasta. Näkymättömissä on kulttuurin ydin, jota kulttuurin edustajankin vaikea määritellä. Se muodostuu esimerkiksi valtarakenteista, uskonnoista, arvoista, historiasta ja tavoista käsittää aika ja ihmissuhteet. Näkyvään osaan puolestaan kuuluvat kulttuuriin liittyvät symbolit ja rituaalit.

Hofstede – Hofsteden (2005: 2) mukaan jokainen yksilö kantaa mukanaan ajattelun, tunteiden ja potentiaalisen käytöksen toimintamallia, jonka on oppinut elämänsä aikana. Suurin osa tästä on opittu aikaisessa lapsuudessa jolloin yksilö on taipuisin oppimaan ja omaksumaan asioita. Kulttuuri on aina kollektiivinen ilmiö, koska se on ainakin osittain jaettu ihmisten kesken jotka asuvat tai ovat sisällä samassa sosiaalisessa ympäristössä. Kulttuuri sisältää sosiaalisten pelien kirjoittamattomia sääntöjä. Yksilön niin sanottujen mentaalisten mallien perusta sijaitsee sosiaalisessa ympäristössä jossa yksilö kasvaa ja kerää elämäkokemuksia. Mentaalisten mallit alkavat kehittyä aluksi perheen keskuudessa ja myöhemmin naapurustossa, koulussa, nuoriryhmissä, töissä ja ympäröivässä yhteisössä. Mentaaliset mallit erottavat eri luokkien tai ryhmien jäsenet toisistaan Näin ollen kulttuuri ei ole synnynnäinen ominaisuus, vaan se oppimisen tulos. Kulttuuri kertookin enemmän yksilön sosiaalisesta ympäristöstä kuin hänen geeneistään. (emt. 24.)

4.2 Kollektiivinen-Individaalinen

Triandis (1984:4) näkee kulttuurin yhdeksi tärkeimmäksi näkökulmaksi niin sanotut "lausumattomat oletukset". Lausumattomat oletukset ovat luonteeltaan niin perustavanlaatuisia, ettei niitä voida tiedostaa. Nämä lausumattomat oletukset tarkoittavat kollektiivisessa kulttuurissa näkökulmaa, jossa ihmiset ovat sidottuja tiiviisiin ryhmiin joiden sisällä yksilöt ovat keskenään riippuvaisia. (emt. 4.) Enemmistö maailman ihmisistä elää yhteisöissä, joissa ryhmän etu on yksilön edun edellä. Tällaisissa kollektiivisissa yhteisöissä perheen käsite sisältää vanhempien ja lasten lisäksi esimerkiksi isovanhemmat, enot ja tädit. Kulttuuriantropologiassa tämä tunnetaan laajennetun perheen käsitteenä. Kollektivistisissä yhteisöissä yksilö integroituu syntymästä lähtien vahvoihin, yhtenäisiin lähiyhteisöihin. Kollektiivisessä yhteisössä "me" erottuvat "heistä". "Me"-ryhmä määrittää yksilön identiteettiä ja antaa tälle suojaa yksilön elämän kestävästä ryhmää koskevaa lojaaliutta vastaan. Lojaaliuden rikkominen on yksi pahimmista asioista, joita yksilö voi tehdä. (Hofstede – Hofstede 2005 74–77.)

Lausumattomat oletukset tarkoittavat individualistisessa kulttuurissa näkökulmaa, jossa yksilöt nähdään itsenäisinä kokonaisuuksina (Triandis 1984: 4). Maailman väestöstä vähemmistö elää individualistisissa yhteisöissä, joissa yksilön etu ajaa yhteisön edun edelle. Individualismi liittyy yhteisöihin, joissa siteet yksilöiden kesken ovat löyhät. Jo-

kaisen oletetaan huolehtivan itsestään ja perheestään. Individualistisissa yhteisöissä perhe tarkoittaa ydinperhettä, johon kuuluvat vain lapset ja vanhemmat. Yksilöt oppivat jo lapsuudestaan ajattelemaan itsensä ”minä”-muodossa. ”Minä” määrittelee yksilön identiteetin ja eroaa muiden ihmisten minäkäsityksestä. Toiset henkilöt luokitellaan heidän henkilökohtaisen persoonansa eikä ryhmäjäsenyytensä kautta. (Hofstede – Hofstede 2002: 75–76.)

Hofstede-Hofstede (2002:110) kärjistää kollektiivisen ja individualistisen kulttuuri liittyvän siihen kuinka teollisesti kehittyneitä ja rikkaita yhteiskunnat ovat. Myös maantieteellinen sijainti vaikuttaa siihen kumpi kulttuuri yhteiskunnassa vallitsee. Mitä rikkaampi ja pohjoisemmassa yhteiskunta sijaitsee, sitä todennäköisemmin siinä vallitsee individualistinen kulttuuri. Kollektiivinen kulttuuri puolestaan sijaitsee todennäköisimmin köyhässä ja eteläisessä yhteiskunnassa, jossa väkiluvun kasvu on nopeaa. Yhteiskunnan vauraus johtaa todennäköisemmin individualistisuuteen. Kun yhteiskunta vaurastuu, paranee sen kansalaisten mahdollisuus toteuttaa itseään. (emt. 110–113.)

4.3 Sisä- ja ulkoryhmät

Triandiksen (1984) mukaan sisäryhmät ovat yksilöiden muodostamia ryhmiä joissa yksilöiden hyvinvoinnista ollaan kiinnostuneita, joiden kanssa yksilö on halukas tekemään yhteistyötä ilman vaativia vastapalveluksia ja joista erossa ollessaan yksilö kokee ahdistusta. Sisäryhmät ovat yleensä luonnehdittu ryhmän jäsenten samankaltaisuuksien kautta. Ulkoryhmät ovat ryhmiä, jotka eroavat jollakin lailla sisäryhmistä. (Triandis, H 2984: 9.)

Jokaisella kulttuurilla on omat tärkeät sisäryhmänsä. Individualistissa kulttuureissa näitä sisäryhmiä on enemmän kuin kollektiivisissa kulttuureissa (Triandis, H 1984:9, Triandis, H – Bontempo, R – Villareal, J 1988: 324). Perhe on useimmiten sisäryhmä, mutta kulttuurista riippuen sisäryhmästä voivat käydä myös esimerkiksi ystävät, uskonnolliset ryhmät, rodut tai heimot ja kielelliset ryhmät. Yksilöt haluavat kaikissa kulttuureissa samaistua sisäryhmäänsä ja olla erilaisia kuin ulkoryhmät. Ryhmien jäsenyys ei ole aina pysyvää ja ryhmän jäsen voi joutua ulkopuoliseksi, mikäli hän esimerkiksi loukkaa muita tai käyttäytyy sopimattomasti. Tällainen kulttuurin tabujen

rikkominen voi johtaa kollektivistissa kulttuureissa kunniaan liittyvään väkivaltaan. (Triandis, H 1984:9 – 10.) Kollektiivisissa kulttuureissa sisäryhmän suhteet ovat erittäin intensiivisiä ja toisistaan riippuvaisia, kun taas individualistisissa kulttuureissa sisäryhmissä on enemmän irtautuneisuutta ja etäisyyttä. Individualistisissa kulttuureissa on myös enemmän oikeuksia ja vähemmän velvollisuuksia sisäryhmiä kohtaan, toisaalta sisäryhmät tarjoavat vähemmän sosiaalista tukea, resursseja ja turvaa kuin kollektiivisissa kulttuureissa. (Triandis ym. 1988: 325.)

4.4 Individualistisen ja kollektiivisen kulttuurin käsitykset perheestä

Individualistisessa yhteiskunnassa on monia uskonnollis-etnis-kulttuurillisia ryhmiä, joille kollektiivisuus voi olla osa yksilön omaa identiteettiä, kun taas kollektiivisissa kulttuureissa yksilö kokee olevansa olemassa yhteisön jäsenenä, ei-individaalina yksilönä (Romppanen – Giray 2009: 54). Kun individualistisen perheen määrittäväksi tekijäksi nousee ydinperhe, kollektiivisen perheen määrittelee erot oman sekä toisten pienryhmien välillä. Yksilön ja ryhmän välinen suhde muodostuu lapsuudessa omassa perheessä. Lapsi, joka kasvaa ryhmässä johon kuuluu joukko muita eri-ikäisiä ihmisiä, oppii käsittämään itsensä osaksi muuta ryhmää paremmin kuin ydinperheessä kasvanut lapsi. Jatkuvassa intensiivisessä ja sosiaalisessa kanssakäymisessä harmonian ylläpitäminen sosiaalisessa ympäristössä on tärkeää niin perheessä, kuin sitä laajemmissa yhteisöissä. (Hofstede – Hofstede 2005: 86.) Kollektivistisissa kulttuureissa sosiaalisten suhteiden epätasa-arvoisuus on yleisempää kuin individualistisissa kulttuureissa. Kollektivistisissa kulttuureissa esimerkiksi vanhemman ja lapsen välisen suhteen valta on vertikaalista kun individualistisissa kulttuureissa se on horisontaalista. Tämä näkyy sosiaalisissa suhteissa niin, että kollektivistisessä kulttuurissa vanhempi voi puuttua lapsensa elämään voimakkaasti kun taas individualistisessa kulttuurissa vaalitaan lapsen yksityisyyttä. (Triandis ym. 1988: 325.)

Kollektiivisissa kulttuureissa häpeä ja kunnia ovat tärkeitä käsitteitä ja kunnian merkitys on korostuneempi (Hofstede – Hofstede 2005:89, Triandis ym. 1988: 326, Romppanen – Giray 2009: 52). Häpeän kaltaisia sosiaalisen kontrollin keinoja käytetään laajemmin kollektiivisissa kulttuureissa kuin individualistisissa, joissa sosiaalisen kontrollin keino on ennemminkin syyllisyystunne (Triandis ym. 1988: 326). Häpeäkulttuureissa ryhmään kuuluvat yksilöt kokevat häpeää, mikäli joku ryhmän jäsenistä on rikkonut yhteisön

sääntöjä. Häpeän tunne pohjautuu kollektiiviseen velvoitteeseen. Häpeä on luonteeltaan sosiaalista, syyllisyys puolestaan yksilöllistä. Häpeää tunnetaan sen mukaan onko rikkomus tullut muiden tietoon. Julkinen tietoisuus rikkomuksesta on suurempi häpeän tuottaja kuin rikkomus itse. (Hofstede – Hofstede 2005: 89.)

4.5 Individualistisen ja kollektiivisen kulttuurin kunniakäsitysten eroja

Romppanen ja Giray (2009: 52) selittävät, että kunnian käsite on sukupuolittunut sekä individualistissa että kollektivistissa kulttuureissa. Suomalaisessa, individualistisessa yhteiskunnassa, kunniakäsitys on kuitenkin sukupuolineutraalimpi kuin kollektivistissa kulttuureissa. Suomalaisessa kulttuurissa siveys ja neitsyys eivät ole myöskään niin merkittävässä asemassa kuin kollektivistisissa kulttuureissa. Suomalaisessa kulttuurissa kunnia rakentuu niin miehillä kuin naisillakin yksilöllisistä ominaisuuksista kuten rehellisyydestä, kun kollektiivisissa kulttuureissa puolestaan naisten kunnia jäsentyy kunniallisen käytöksen kautta. Suomalaisessa yhteiskunnassa kunnian menettäminen ei vaikuta yksilön elämään samalla tavalla kuin kunniaa korostavissa kulttuureissa johtuen suomalaisen yhteiskunnan vapaista arvoista. Käyttäytymistä sanktioidaan enemmin kuin lainsäädännön kuin sosiaalisen kontrolloinnin avulla. Tämä johtuu individualistisen yhteiskunnan maallistumisesta johtuvasta arvojen eriytymisestä. Kunniaa korostavissa kulttuureissa kunnian menetyksestä aiheutuu aina sosiaalisia muutoksia jonka takia yhteisö pyrkii kontrolloimaan jäseniään. (emt. 52.)

5 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tarkoitus on tuottaa lisää tietoa niin kunniaan liittyvästä väkivallasta ilmiönä kuin sosiaalialalla mahdollisesti esiin tulleista kunniaan liittyvän väkivallan muodoista. Tarkoituksena on myös selvittää kuinka sosiaalialan työntekijät ymmärtävät ilmiön ja kuinka ratkaisevat työssään ilmiöön liittyviä haasteita. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Kuinka sosiaalialan ammattilainen ymmärtää käsitteen kunniaan liittyvä väkivalta?

2. Millaisia kunniaan liittyvän väkivallan ilmiötä sosiaalialan ammattilainen kohtaa tai epäilee kohtaavansa työssään?
3. Kuinka konfliktitilanteita ratkaistaan?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena on saada tietoa sosiaalialan työntekijöiden käsityksistä kunniaan liittyvästä väkivallasta ilmiönä: kuinka hyvin ilmiö tunnetaan, millaisia käsityksiä työntekijöillä siitä on yleisellä tasolla? Toinen tutkimuskysymys tutkii kunniaan liittyvän väkivallan esiintyvyyttä sosiaalialan työssä: millaisia kunniaan liittyvän väkivallan muotoja työntekijät ovat kohdanneet tai epäilevät kohtaavansa? Kuinka paljon he ovat työssään ilmiötä kohdanneet? Kolmas tutkimuskysymys käsittelee tilanteiden ratkaisua: Kuinka tilanteita on ratkaistu? Millaisia resursseja, apua ja tukea tilanteiden selvittämiseksi kaivataan?

6 Opinnäytetyön toteutus

Tässä kappaleessa kerron opinnäytetyöni toteutuksesta. Ensimmäiseksi selitän valitsemastani aineistonkeruumenetelmästä. Toiseksi kerron aineiston keruun prosessista sekä haastateltavista. Kolmanneksi selvitän kuinka analysoin haastatteluissa keräämäni aineiston.

6.1 Teemahaastattelut

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkielma. Eskolan ja Suorannan (1998: 13) mukaan kvalitatiivinen tutkimus käsitetään karkeimmillaan aineiston ja analyysin muodon ei-numeraaliseksi kuvaukseksi. Tuomi ja Sarajärvi (2009:9) puolestaan kuvaavat kvalitatiivista tutkimusta eräänlaiseksi sateenvarjoksi, jonka alla on useita hyvin erilaatuisia laadullisia tutkimuksia. Kvalitatiivinen tutkimus on yhdenlainen tapa tutkia ja se sisältää lukuisia erilaisia traditioita, lähestymistapoja ja aineisto- sekä analyysimenetelmiä ihmisen ja hänen elämänsä tutkimiseksi. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista tutkia koko elämismaailmaa ja sen keskiössä ovat merkitykset, jotka voivat ilmetä mitä erilaisin tavoin. (Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2006.)

Haastattelu voidaan nähdä systemaattisena tiedon keruun muotona, joka tehdään tutkimustarkoituksia varten. Haastattelulla on tavoitteet ja sillä pyritään saamaan luotettavia ja päteviä tietoja. (Hirsjärvi ym. 2005: 196 – 197.) Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu sijoittuu formaaliudessaan strukturoidun ja avoimen haastattelun välille (Tuomi – Sarajärvi 2009:75, Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2006). Tuomi ja Sarajärvi (2009: 75) toteavat, että teemahaastattelun teemat perustuvat ilmiöstä ennalta tiedettyyn tietoon. Etukäteen päätetyt teema-alueet käydään haastateltavan kanssa läpi, mutta kysymysten järjestys ja laajuus vaihtelevat haastattelusta toiseen (Eskola – Suoranta 1998: 87). Teemahaastattelun tarkoituksena on olla keskustelunomainen tilanne, jossa vapaalle puheelle annetaan tilaa. Tarkoituksena on pyrkiä huomioimaan ihmisten tulkinnat ja heidän merkityksenantonsa. Teemahaastattelun positiivinen puoli on, että vastaamisen vapaus antaa oikeutta haastateltavien puheelle. (Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2006.) Vastaamisen ja vapaan puheen vapaus olivat syitä, jonka takia valitsin aineistonkeruun menetelmäksi teemahaastattelun. Opinnäytetyöni tarkoitus on tutkia kokemuksia, ja tähän vapaa keskustelunomainen tilanne oli mielestäni tarkoituksenmukaisin.

6.2 Aineiston keruu

Opinnäytetyöhöni oli haastavaa etsiä haastateltavia. Suunnittelin aluksi pyytäväni haastatteluun sosiaaliohjaajia Helsingin Kaupungin Itäisestä sosiaalikeskuksesta, mutta en saanut sieltä ketään mukaan haastatteluun. Saatuaani eräältä alueen sosiaaliohjaajalta viestin, jossa ehdotettiin paikkoja joista haastateltavia voisi etsiä, päädyin haastateltavien etsimiseen lumipallotekniikalla. Lumipallotekniikka tarkoittaa, että tutkittavia etsitään jo olemassa olevien kontaktien avulla, jolloin tutkimukseen osallistuvilta voidaan pyytää vinkkejä muista soveltuvista osanottajista (Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2006). Aloitin uuden haastateltavien hakemisen laittamalla sähköpostiviestin kaikille Helsingin perhekeskusten varhaisen tuen johtaville ohjaajille. Tämän jälkeen laitoin tyyliltään samanlaisen sähköpostiviestin kaikille Helsingin kaupungin lasten- ja nuorisokodeille sekä Espoon kaupungin lastensuojelun johtaville sosiaalityöntekijöille. Näihin viesteihin vastasi kolme työntekijää. Neljäs haastateltava suostui mukaan opinnäytetyöhöni erään haastateltavan suosituksesta. Arvioisin haastateltavien löytämisen vaikeuden johtuvan joko siitä, että ilmiötä ei joko tunnisteta, huomata tai sen esiinty-

vyys on suhteellisen vähäistä sosiaali-alan kontekstissa. Toisaalta myös työntekijöiden mahdollinen kiire ja tiukat aikataulut saattoivat muodostua haastattelun esteeksi.

Kuten yllä mainitsin, haastattelin opinnäytetyötäni varten neljää sosiaalialan ammattilaista. Tässä opinnäytetyössä he esiintyvät koodeilla H1, H2, H3 ja H4. Kaikki neljä haastateltavaa olivat naisia. Kolme heistä oli ammatiltaan sosiaaliohjaajia, joista kaksi työskenteli varhaisessa tuessa ja yksi lastensuojelussa. Neljäs haastateltava oli ammatiltaan yhteisöpedagogi jolla on vankka sosiaalialan työkokemus ja joka työskenteli niin ikään lastensuojelussa. Kolme haastateltavista työskenteli Helsingin kaupungin palveluksessa, yksi Espoon kaupungin palveluksessa. Yksi haastattelu tehtiin aikapulan ja välimatkojen pituuden vuoksi lopulta puhelimitse. Puhelu nauhoitettiin sanelukoneella. Yksi haastateltavista puolestaan kertoi omista kokemuksistaan. Suojellakseni hänen henkilöllisyyttään olen valinnut hänen sitaattinsa niin, ettei niistä voi tunnistaa henkilöä. Olen myös vaihtanut haastattelun minä -muodon hän -muotoon anonyymiuden säilyttämisen vuoksi. Haastateltavien ilmiöön liittyvät kokemukset eivät välttämättä ole heidän tämän hetkisestä työstä. Heidän kokemuksensa ulottuvat ajallisesti 2000-luvun vaihteesta vuoteen 2010.

Ennen haastattelujen tekoa hain tutkimusluvut Helsingin Kaupungilta sekä Espoon kaupungilta. Pyysin haastateltavilta etukäteen lupaa nauhurin käyttöön haastattelutilanteessa. Lähetin kysymykset etukäteen haastateltaville, jotta he saisivat perehtyä niihin. Kysymysten etukäteen lähettämällä halusin varmistaa, että haastateltavat ymmärtävät aiheen sekä saavat rauhassa miettiä sitä kuinka paljon he haluavat kertoa asiakastapauksista ja ajatuksistaan.

Useat haastateltavat pyysivät että kansallisuuksia ei mainittaisi. Asiakkaiden anonyymiuden suojaaminen oli usealle vastaajalle niin ikään tärkeää. Tämän takia en tässä tutkielmassa kerro haastateltavien tarkkoja työpaikkoja tai anna niistä vihjeitä. En myöskään kerro haastateltavien asiakkaiden kansallisuutta, tarkkaa ikää tai paljasta heidän tarinoistaan sellaisia yksityiskohtia, joista heidät tai heidän asiakkaansa saatettaisiin tunnistaa.

Haastattelut tapahtuivat puhelinhaastattelua lukuun ottamatta haastateltavan työpaikalla rauhallisissa tiloissa kahden kesken. Pyrin antamaan haastateltaville

mahdollisuuden kertoa vapaasti ajatuksiaan. Teemahaastattelurunko toimi kaikissa haastatteluissa runkona, jonka pohjalta keskustelua luotiin. Kävin kaikki teemat kaikkien haastateltavien kanssa läpi ja tein tarpeen vaatiessa tarkentavia kysymyksiä haastattelussa esille nousseista asioista. Pyrin aktiiviseen kuunteluun sekä olemaan tarkka siinä, etten asettele sanoja haastateltavan suuhun tai pyri ohjaamaan asiakkaan ajatuksia toivomaani suuntaan. Tarvittaessa toistin haastateltavan sanomia ja tarkistin että olin ymmärtänyt häntä oikein.

Päädyin käyttämään teemahaastattelussa ja tuloksien esittämisessä yksistään termiä kunniaan liittyvä väkivalta. Päädyin ratkaisuun, koska tutkimuskysymykseni oli ilmiön ymmärtäminen, ei käsitteiden tulkinnan oikeellisuuden tutkiminen. Huomasin tutkielmaa tehdessäni, että käsitteiden sekoittaminen on vaarana, enkä halunnut tulkita haastateltavia tai heidän sanomisiansa väärin. Kunniaan liittyvä väkivalta on luultavammin yleisempi ja puhekielenomainen tapa jäsentää ilmiötä kuin kunniakonfliktit, jonka takia valitsin termin käytettäväksi.

6.3 Aineistopohjainen sisällönanalyysi

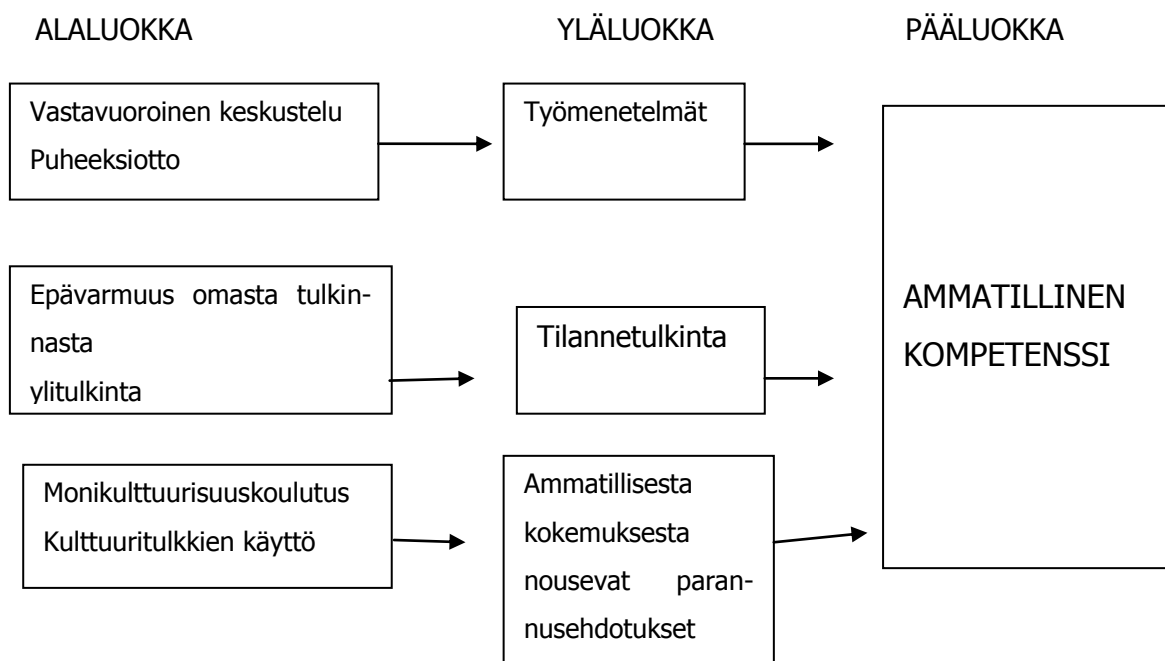
Sisällönanalyysi on menetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysi voidaan nähdä yksittäisenä metodina, mutta myös väljänä teoreettisena kehyksenä joka voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Laadullisen aineiston analyysitapoja voidaan jaotella kolmeen luokkaan: aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen ja teorialähtöiseen analyysiin. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 91, 95.) Aineistolähtöinen analyysi oli mielestäni luontevin analyysitapa tähän opinnäytetyöhön. Tuomi ja Sarajärvi (2009: 95) selittävät, että aineistolähtöinen analyysi pyrkii luomaan tutkimusaineistosta teoreettisen kokonaisuuden. Analyysiyksiköt valitaan tällöin aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti. Aikaisemmillä havainnoilla, teorioilla tai tiedoilla tutkittavasta ilmiöstä ei tulisi olla merkitystä analyysin toteuttamisen tai lopputuloksen kanssa, koska analyysin oletetaan olevan lähtöisin aineistosta. (emt. 95.) Opinnäytetyöni aihe on Suomessa hyvin vähän tutkittu ja siitä löytyy vähän teoreettista tietoa, jonka takia aineistolähtöinen analyysi on perusteltua.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan jaotella karkeasti kolmeen vaiheeseen: aineiston redusointiin eli pelkistämiseen, aineiston klusterointiin eli ryhmittelyyn ja

abstrahointiin eli teoreettisten käsitteiden luomiseen. Aineiston pelkistäminen tarkoittaa joko informaation tiivistämistä tai pilkkomista osiin. Tutkimustehtävä ohjaa pelkistämistä, jolloin aineistoa pelkistetään liiteroimalla tai koodaamalla tutkimustehtävän kannalta olennaiset ilmaukset. (Tuomi – Sarajärvi 2009 - 109.) Ennen analyysiä litteroin, eli kirjoitin auki kaikki haastattelut. Litteroituja A4-liuskoja tuli neljästä haastattelusta yhteensä 45 sivua. Litteroimisen jälkeen tulostin liuskat ja luin haastattelut useaan otteeseen. Tämän jälkeen koodasin ne erivärisillä yliviivaustuseilla, joista kullakin oli oma merkityksensä. Sen jälkeen listasin ilmaisut peräkkäin toiselle paperille ja pelkistin alkuperäisilmaukset lyhyiksi pelkistetyiksi ilmauksiksi.

Tuomi ja Sarajärven (2009) mukaan aineiston klusteroinnin eli ryhmittelyn tarkoitus on etsiä aineistosta samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Käsitteet, jotka tarkoittavat samaa asiaa, ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi. Luokka nimetään sen sisältöä kuvaavalla käsitteellä. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 110.) Ryhmittelin pelkistetyt ilmaukset niiden sisällön mukaisesti, jonka jälkeen muodostin ryhmistä alaluokkia. Alaluokkien muodostaminen eli abstrahointi on prosessi, jossa erotetaan tutkimuksen kannalta oleellinen tieto ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Abstrahointia jatketaan luokituksia yhdistelemällä kuin se on aineiston sisällön kannalta mahdollista. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 111.) Abstrahoinnin avulla löysin aineistosta kolme pääluokkaa: kunniaan liittyvän väkivallan käsitteen tulkinta, sosiaalialan työntekijöiden kokemukset ja sosiaalialan työntekijöiden ammatillinen kompetenssi.

Kuvio 1. Esimerkki abstrahoinnista

7 Kunniaan liittyvä väkivalta ilmiönä sosiaalialan työssä

7.1 Kunniaan liittyvän väkivalta käsitteen tulkinta

Tämän opinnäytetyön tulosten mukaan sosiaalialan työntekijöiden tulkinnat kunniaan liittyvästä väkivallasta olivat moninaisia. Haastateltavat näkivät käsitteen laajana ilmiönä johon liitettiin erilaisten ryhmien edustajat, yhteisön merkitys, väkivallan ilmeneminen vallan käyttönä, kunniaan liittyvä väkivalta toimintana.

7.1.1 Kunniaan liittyvä väkivalta kulttuuristen ja etnisten ryhmien sisäisenä ilmiönä

Haastatteleman sosiaalialan työntekijät kertoivat kohdanneensa kunniaan liittyvää väkivaltaa ja kunniakonflikteja työskennellessään maahanmuuttajataustaisten naisten tai tyttöjen kanssa. Tietoisuus ilmiöstä on noussut nimenomaan työn kautta. Kunniaan liittyvä väkivalta määritettiin liittyvän maahanmuuttajiin ja heidän edustamiinsa kulttuureihin.

No tavallaan sitä kun lähtis niinkun ymmärtämään sitä kautta et se on tällaista joka liittyy ikään kuin näihin maahanmuuttajiin. (H1)

Kunniaan liittyvä väkivalta oletetaan olevan peräisin islamin uskosta tai uskon tulkinnosta sekä kulttuurien kunniaan liittyvistä käsitteistä. Kulttuurien kunniaikäsitteiden kärjistymisen kunniaan liittyväksi väkivallaksi voi erään haastateltavan näkemyksen mukaan tapahtua toisaalta myös länsimaisissa marginaalisissa alakulttuureissa, joissa kunnian vaaliminen koetaan tärkeäksi asiaksi. Yksi haastateltavista näki kunniaan liittyvän väkivallan ihmisoikeusrikkomukseksi.

7.1.2 Yhteisön merkitys

Osa haastateltavista näkee, että yhteisö on merkittävässä asemassa kunniaan liittyvässä väkivallassa. Kunniaan liittyvä väkivalta tapahtuu haastateltavien tulkintojen mukaan perheen ja suvun sisällä ja se liittyy yhteisön kunniakäsityksiin.

Et sä puolustat kunniaas niin sulla täytyy olla joku yhteisö joka hyväksyy sen sun teon, että se ei olis vain perheväkivaltaa vaan se on kunniaväkivaltaa siinä mieles et siinä on joku ulottuvuus joka jossakin yhteisössä tekee se muka jotenki hyväksytyks sen väkivallan käytön. (H1)

Edellisessä sitaatissa haastattelemani työntekijä kuvaa yhteisön merkitystä kunniaan liittyvän väkivallan mahdollistamisessa. Yhteisön rooli erottaa kunniaan liittyvän väkivallan perheväkivallasta. Näkemys on yhteneväinen kunniakonfliktien teoreettisen määritelmän kanssa, joka painottaa yhteisön merkitystä kunniakonfliktitilanteissa. Määritelmän mukaan (Vrt. Salmenkangas 2006: 4 – 5) kunniaan liittyvään väkivaltaa osallistuu useampi uhrin läheinen kun perheväkivallassa tekijöitä on useimmiten vain yksi. Yhteisön merkityksestä huolimatta haastateltava kokee, että ihmisen omalla psykodynamiikalla on myös merkitystä väkivallanteoissa. Yhteisön ja perheen merkitys ilmenee myös kunniaan liittyvän väkivallan liittymisellä sukupolvien välisiin yhteentörmäyksiin. Tällöin konfliktit syntyvät erään haastateltavan mukaan vanhempien ja lasten välisistä näkemyseroista valtakulttuurin suhteen.

Haastatteluaineistosta nousi esille myös, että toisesta kulttuurista tulevan asiakkaan tekemä psyykinen väkivalta työntekijää kohtaa voidaan nähdä kunniaan liittyväksi väkivallaksi.

Sekin oli kunniaväkivaltaa, koska suututtiin kun valkoinen nainen tuli sanomaan et hei nyt musat hiljemmalle tai tääl ei voi käyttää noin. (H4)

Haastateltavan tulkinta kunniaan liittyvästä väkivallasta eroaa kunniaan liittyvän väkivallan teoreettisesta määritelmästä, koska sen mukaan kunniaan liittyvä väkivalta on väkivaltaa yhteisön ja perheen sisällä (Vrt. Karimi 2009: 160) ja siihen liittyy olennaisena osana naisen siveellisyys (vrt. Salmenkangas 2006: 8).

7.1.3 Kunniaan liittyvä väkivalta vallankäyttönä ja toimintana

Kunniaan liittyvä väkivalta liitetään vahvasti valtaan ja epätasa-arvoisiin valtasuhteisiin. Haastateltavat kokevat, että kunniaan liittyvä väkivalta on yhtä lailla yhteiskunnan ja kulttuurin mahdollistamaa rakenteellista väkivaltaa kuin yhteisön tai yksittäisen väkivalantekijän vallankäyttönä.

(Se) on valtaa, jota käytetään toisten ihmisten yli, käytetään toisia ihmisiä hyväksi. (H3)

Kunniaan liittyvä väkivalta toimintana esiintyy haastateltavien tulkinnoissa sekä erilaisena fyysisenä että psyykkisenä väkivaltana. Fyysisenä muotona mainittiin väkivalta ja ympärileikkaukset sekä pakkoavioliitot ja muu pakottaminen. Kunniaan liittyvän väkivallan psyykkisinä muotoina haastateltavat näkivät rajoittamisen.

Sellainen toisen elämän rajoittaminen vaikka ei oiskaan fyysistä väkivaltaa. (H4)

Näkisin et se liittyy ihmisen henkilökohtaisen elämän rajoittamiseen laajemmin. (H2)

Rajoittaminen tarkoittaa haastateltavien mukaan toisen henkilön yhteiskunnallisen osallistumisen estämistä tai vaikeuttamista. Haastattelevat näkevät, että rajoittamisella pyritään kontrolloimaan toisen henkilön elämänalueita laajasti. Haastateltavien näkemykset rajoittamisesta ovat samansuuntaisia Karimin (2009: 159) kanssa, jonka mukaan rajoittaminen on yleisintä kunniaan liittyvää väkivaltaa ja se liittyy usein naisen tai tytön pukeutumiseen, ystäviin ja liikkumiseen.

7.2 Sosiaalialan työntekijöiden ammatilliset kokemukset kunniakonflikteista

Tämän opinnäytetyön tulosten mukaan sosiaalialan työntekijät ovat kohdanneet monenlaista kunniaan liittyvää väkivaltaa työssään ja monet eri tekijät ovat vaikuttaneet tilanteiden ratkaisuihin. Ilmiön kanssa työskentely on aiheuttanut työntekijöissä voimakkaita tunteita.

7.2.1 Työssä kohdatut tilanteet

Haastateltavien ammatilliset kokemukset kunniaan liittyvästä väkivallasta asiakastilanteissa ilmenivät pakkoavioliitona tai niiden järjestelyn epäilemisenä, rajoittamisena, fyysisenä ja henkisenä väkivaltana, ympärileikkauksina, pakottamisena, painostamisena ja uhkailuna. Eräs haastateltava kertoi epäilleensä asiakkaan seksuaalista hyväksikäyttöä. Asiakkaiden suhteet, avioliitot ja erot esiintyvät kunniaan liittyvän väkivallan laukaisevana tai ylläpitävänä tekijänä. Haastateltavat kertoivat asiakkaiden kokeneen avioliitoissa henkistä ja fyysistä väkivaltaa sekä rajoittamista. Erot ja uuden puolison valintaan liittyvät tekijät saattoivat johtaa tilannetta entistä pahemmaksi.

Uusi puolisoehdokka matkusti suomeen ja pahoinpiteli sitten tämän mun asiakkaan koska asiakas kertoi ettei hän halua mennä naimisiin tämän henkilön kanssa. (H2)

Erotilanteissa yleistä oli aviomiehen fyysinen ja psyykinen väkivalta ja perheen puolelta tuleva painostaminen sekä uhkailu. Haastateltavien kertomuksissa oli yhteistä se, että kunniaan liittyvä väkivalta oli jatkunut ensin aviomiehen puolelta ja siirtynyt perheen ja yhteisön tekemäksi väkivallaksi erotilanteen aikana tai sen jälkeen. Perheen ja yhteisön tekemä väkivalta esiintyi suurimmaksi osaksi psyykkisenä väkivaltana kuten painostamisena.

Myös suhteet, joita perhe ei hyväksynyt, saattoivat johtaa painostamiseen ja uhkailemiseen. Asiakkaita saatettiin uhkailla yhteisön hylkäämisellä ja jopa kuolemalla.

Vanhemmat, äidin vanhemmat ihan suoraan uhkas että he tappavat äidin. (H2)

Sitten ne (sedät ja tädit) lähettivät hänen vanhemmille kotimaahan kirjeen ja vanhemmat sanoivat hänelle että suhde täytyy lopettaa tai muuten..(H3)

Kuten alemmasta sitaatista voidaan huomata, asiakkaiden perheet saattoivat olla hajaantuneina ympäri maailmaa. Tästä huolimatta haastateltavien asiakkaat kokivat perheensä uhkailun ja painostamisen pelottavana ja ahdistavana. Haastateltavien ker-

tomusten mukaan pelko oli asiakkaiden elämässä läsnä konfliktitilanteen ollessa akuutti. Pelko ja stressaava elämäntilanne saattoivat aiheuttaa psykofyysisiä oireita myös muille tilanteessa eläville kuten asiakkaiden lapsille.

Asiakkaiden tiedetyt tai epäillyt pakkoavioliitot oli solmittu ennen Suomeen tuloa. Haastatelluilla oli myös epäilyjä pakkoavioliittojen tai ympärileikkauksien järjestelyistä Suomen ulkopuolella. Epäilyt olivat heränneet nuorten tyttöjen kotimaahan suunnattujen lomamatkojen takia. Muutamit haastateltavat olivat törmänneet työssään myös ympärileikkattuihin tyttöihin ja naisiin joiden ympärileikkaus oli oletettavasti tapahtunut ennen Suomeen saapumista:

Turvapaikanhakijatyttöjä ois ympärileikattu vasten heidän tahtoaan... niin sellaisia hyvin vahvoja epäilyjä.(H4)

Haastatteluista ilmeni, että rajoittamista ja painostamista sekä uhkailua tapahtui avioliiton lisäksi perheessä esimerkiksi sisarusten välillä. Rajoittaminen liittyy erilaisten tekemisten estämisenä. Haastateltavien asiakkailta oli muun muassa takavarikoitu henkilöpapereita, kielletty harrastaminen ja suomen kielen opiskelu.

Vaikka tytöllä oli tosi kova halu käydä koulua ja oppia kieliä ja integroitua niin veljet pakotti siihen että tyttö ei saanut käydä. (H4)

Työntekijän sitaatista välittyy, että tytön veljen määräysvalta meni tytön kiinnostusten ylitse, eikä hänellä ollut sananvaltaa oman elämänsä suunnittelussa. Kielen opiskelun ja koulunkäynnin estäminen viittaavat siihen, että haastateltavien asiakkaiden integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan on pyritty estämään. Haastateltavien kertomukset kunniaan liittyvästä väkivallasta ovat yhdenmukaisia Salmenkankaan (2006: 4 – 5) kanssa, jonka mukaan kunniaan liittyvän väkivallan voi laukaista muun muassa avioero, kieltäytyminen järjestetystä avioliitosta tai suhde toiseen uskontoon tai etniseen ryhmään kuuluvan kanssa, mutta toisaalta aukaisevana tekijänä voi olla myös tilannetekijät kuten maahanmuutto ja kotoutumisen haasteet.

7.2.2 Ratkaisut

Kunniaan liittyvän väkivallan ratkeamiseen johtivat useat erilaiset asiat. Yhteiskunnan rakenteet, kuten poliisi ja lastensuojelu luovat ratkaisuille toiminnalliset puitteet.

Et kuitenkin nää rakenteet et kylhän nää on et sit sä soitat poliisille jos tilanne on tollanen ja lastensuojeluun jos tilanne on tällänen. (H1)

Tilanteiden selviämisen kannalta olennaisena saattoi toimia toinen ammattilainen, kuten sosiaalityöntekijä. Tällöin haastateltavan toimintavalta tai ammatillinen kompetenssi ei riittänyt ratkaisujen tekoon. Näissä tapauksissa ammatillinen yhteistyö sekä verkostotyö tehdään useimmiten jo valmiissa puitteissa tuttujen työtovereiden kanssa.

Tilanteiden selviäminen saattoi olla myös prosessin tulos, jonka osana työntekijä oli. Tällöin tärkeänä tekijänä tilanteiden ratkeamisessa saattoi toimia jokin kolmas tekijä, johon haastateltava ei pystynyt vaikuttamaan. Ratkaisuna saattoi olla asiakkaan hylkääminen yhteisöstä, jonka jälkeen asiakas ei enää saanut eikä voinut olla tekemissä kenenkään perheenjäsenensä kanssa. Asiakkaan elämäntilanne saattoi myös muuttua niin, ettei yhteisö tai perhe nähnyt sitä enää kulttuurin tapoja ja arvoja uhkaavana. Tilanteiden ratkaisuun liittyi myös epävarmuus. Asiakas saattoi kokea, että uhka kunniaan liittyvästä väkivallasta ei poistu koskaan, vaikka tilanne näyttäisi ratkenneen ja rauhoittuneen. Toisaalta haastateltavalla ei ollut aina tietoa siitä, oliko asiakkaan ratkaistulta näyttänyt tilanne säilynyt ennallaan asiakkuuden päätyttyä.

Verkostojen merkitys tilanteiden ratkaisuihin ilmeni osista kertomuksista. Vaikka työntekijän työkuva olisikin itsenäinen, verkostojen avulla pystytään käymään keskustelua, kysymään neuvoa ja tekemään konkreettista auttamistyötä asiakkaan hyväksi. Osa haastateltavista kertoi tekevänsä laajasti yhteistyötä muiden tahojen kanssa, osa puolestaan kertoi ammatillisten verkostojen olleen hyvin pienet. Osittain käytetyt verkostot olivat tuttuja, mutta myös etsivää työtä verkostojen löytämiseksi tehtiin.

Ongelma oli se että se paikka missä mä työskentelin sijaitsi fyysisesti keskellä ei mitään..Niin mä oli yhteydessä jossain vaiheessa oisko ollut Turun Tyttöjen Taloon vai Helsingin Tyttöjen Taloon, et onks siellä tullut esille

tämmöisiä..konkreettisia työkaluja... et oishan siel ollut vaikka mitä mahtavii, mut koska se etäisyys oli niin vaikee niin se oli ihan mahdoton käytännös tekee yhteistyötä. (H4)

Työpaikka, sen sijainti ja etäisyydet vaikuttivat yhteistyön mahdollistamiseen. Haastateltavat nimesivät yhteistyötahoiksi sosiaaliasemat, neuvolat, maahanmuuttoviraston, koulut, Te-keskuksen, Monika-talon, Tyttöjen Talon, maahanmuuttajien neuvontapisteiden ja asiakkaiden omien sukulaiset ja ystävät. Haastatteluista nousi tärkeänä teemana esille yhteistyö muiden kollegoiden kanssa.

Omien kollegoiden kanssa pohdittiin et kuinka voi tehdä ja miten vois auttaa tätä perhettä paremmin. (H2)

Haastateltavat näkivät kollegat tärkeänä vertaistukena, auttajina ja tukijoina. Työyhteisöissä tapahtuvissa keskusteluissa käydään läpi omia tunteita ja ajatuksia sekä asiakasprosesseja. Kollegoiden asiantuntemus ja vertaistuki ovat tärkeässä merkityksessä asiakastilanteiden ratkaisujen kannalta.

7.2.3 Tunteet ja asenteet

Asiakkaiden kokema kunniaan liittyvä väkivalta herätti haastateltavissa runsaasti voimattomuuden ja neuvottomuuden tunteita. Haastateltavat kokivat, että heillä ei ole keinoja auttaa asiakkaitaan eivätkä he pysty tekemään asiakkaiden hyväksi niin paljon kuin haluaisivat. Prosessien hitaus sekä asiakkaiden kokema uhan ja pelon tunteet koettiin ammatillisesti vaikeiksi asioiksi. Joissakin tapauksissa asiakkaiden puhumattomuus lisäsi työn haastavuutta. Myös kunniaan liittyvän väkivallan uhrien lasten pelko nosti voimattomuuden tunteita esille.

Toinen on kokenut jotain tollasta ja se uhka leijuu ilmassa, niin sellainen olo että mitä sille voi tehdä. (H2)

Musta on ihan hirveetä katsoo sivusta koska siihen on tosi vaikeeta puuttua. (H4)

Yllä olevan sitaatin haastateltavalla oli kokemus siitä, että ammatilliset työkalut eivät riitä tilanteisiin väliintulossa, joka puolestaan herätti hänessä järkytystä. Asiakkaiden kokema väkivalta koetaan raskaaksi ja se aiheuttaa haastateltavissa ahdistusta. Haastateltavat kokevat myös pelkoa ja huolta asiakkaiden puolesta. Nämä tunteet nousivat ajatuksesta mitä asiakkaalle mahdollisesti saattaisi tapahtua tai käydä etenkin poistuessaan Suomesta.

Haastatteluista ilmeni, että työntekijöiden asenne kunniaan liittyvään väkivaltaan oli ehdottoman kielteinen, eikä sitä hyväksytty missään muodossa tai millään perusteilla. Osa haastateltavista näki, että kielteiset asenteet kunniaan liittyvään väkivaltaan ovat lähtöisin suomalaisesta kulttuuritaustasta, mutta väkivallattomuuden tulee olla kulttuurit ylittävä lähtökohta sosiaalialalla, eikä kulttuurisensitiivinen työote toimi väkivaltatapauksissa.

Mä kuitenkin toimisin sillä lailla meidän lain näkökulmasta et jos lapsen tilanne on et ei se auta et selitetään et meidän uskonto on tällänen. (H1)

Suomalaisena työntekijänä on totaalinen ei kaikille väkivallalle, et se on se mistä ei voi luistaa. (H4)

Kulttuurien eroavaisuuksia ei nähty kaikissa haastatteluissa aina positiivisessa valossa, vaan eroavaisuuksista johtuvat konfliktit koettiin joskus vaikeuttavan työtä. Lähtökohtana oli kuitenkin kaikkien asiakkaiden avoin kohtaaminen ja arvostaminen. Erään haastateltavan mukaan työntekijän tulee olla kulttuurien välisessä vuorovaikutuksessa jatkuvasti ”hereillä” omien tulkintojensa suhteen.

7.3 Sosiaalialan työntekijöiden ammatillinen kompetenssi

Tämän opinnäytetyön tuloksista ilmeni, että kunniaan liittyvän väkivallan ratkaisuihin liittyi oleellisena osana sosiaalialan työntekijöiden ammatillinen kompetenssi eli pätevyys ja siihen vaikuttavat seikat. Työni tuloksista ilmeni kolme kompetenssiin liittyvää

katteoriaa: työmenetelmät, tilannetulkinta ja ammatillisesta kokemuksesta nousevat parannusehdotukset.

7.3.1 Työmenetelmät

Se on se ensiarvoinen et kohdataan asiakas arvostavasti ja lähdetään sellaiseen vastavuoroiseen keskusteluun.(H2)

Haastateltavien mukaan koulutuksesta ja työkokemuksesta nouseva näkemys ja tietotaito ovat merkityksellisiä kunniaan liittyvän väkivallan ratkomisessa. Vastavuoroisen ja luottamuksellisen suhteen luominen ja asiakkaan arvokas kohtaaminen ovat tärkeimpiä työmenetelmiä, jotka tulevat esille koulutuksesta ja kokemuksesta.

Otin se asian puheeks ja käytiin läpi mitä hän ajattelee tästä. (H1)

Ja nimenomaan meillä on työssä hirveen tärkeitä se huolen puheeksiotto. (H2)

Haastateltavat nostivat tunnetyöskentelyn taitamisen ja huolen puheeksioton tärkeiksi työmenetelmiksi tilanteissa joihin liittyi kunniaan liittyvä väkivalta. Työntekijällä on tällöin tärkeä rooli keskustelujen vetäjänä. Huolen puheeksiotolla tarkoitetaan Terveyden ja Hyvinvoinnin Laitoksen (2009) mukaan tapaa ottaa vaikea asia puheeksi asiakasta kunnioittaen ja tukea tarjoten.

Et jos nyt ajatellaan tätä ongelmaa niin eihän siinä oo mitään muuta mahdollisuutta kuin kysyä et onks tää (oma toiminta) niin kuin ok, et puhua vaan siitä asiasta. (H1)

Huolen puheeksioton lisäksi haastateltavat kokivat tärkeänä käydä keskusteluja ja neuvotteluja omista sekä asiakkaiden toimintatavoista, joiden kulttuurillisista merkityssuhteista he eivät olleet varmoja. Useat haastateltavat kokivat, että tilanteissa joiden tulkinnassa he olivat epävarmoja, avoin kysyminen ja keskustelu olivat ainoita keinoja joilla yhteistä ymmärrystä voidaan tuottaa. Toisaalta yhteisen kielen puuttumi-

nen ja tätä myötä yhteisen ymmärryksen puute koettiin hankaloittavan, ellei jopa estävän työskentelyä.

7.3.2 Tilannetulkinta

Aineistosta nousi esille kunniaan liittyvän väkivallan ymmärtämisen ja tulkinnan vaikeudet käytännön työssä. Työntekijät kokivat, että ymmärrys asiakkaan tilanteesta ja kokemasta kunniaväkivallasta ilmeni hitaasti pala palalta. Kukaan haastateltavien asiakkaista ei ollut tullut asiakkaaksi kunniaan liittyvän väkivallan takia, joka vaikeutti työntekijöiden kokonaistilanteen hahmottamista.

Elikkä se et mun ymmärrys rakentui, mistä oikeesti oli kysymys, niin siihen meni aika paljon aikaa. (H2)

Aluks sitä ei mieltänyt, et se on vaan sellaista mitä sä oot joskus lukenut ja niin kaukasta ja sit sitä näkee konkreettisesti, niin kestää tajuta et nää esimerkit täsmää niihin mistä he ovat puhuneet. (H4)

Haastateltavat kokivat, että väkivallan liittyminen kunnia-käsitteeseen ei ole suomalaisen kulttuuriin kuuluvalla helppoa. Haastateltavien näkökulman mukaan suomalaisten työntekijöiden tulee perehtyä tilanteisiin erityisen huolellisesti. Fyysiseen ja henkiseen väkivaltilanteeseen koettiin olevan helppo tarttua, mutta kunnia-käsitteen ymmärtäminen ja liittäminen osaksi väkivaltaa koettiin puolestaan haastavaksi.

Sitten taas helppoa et jos huomaa et jos jollain lailla henkisesti tai fyysisesti et jos toista henkisesti tai fyysisesti satutetaan nii kyse on silloin väkivallasta..et silloin työntekijä pystyy puuttumaan siihen väkivaltaan ...et vaikka hän ei ihan ymmärtäiskään tätä kunnia puolta. (H2)

Toisesta kulttuurista tulevana haastateltavat kokivat vaikeuksia tulkita eri kulttuurin sisäänrakennettuja tapoja ja sääntöjä kuten alla olevasta sitaatista ilmenee:

Et siinä on semmoinen jännä et mä saa kiinni siitä et onko tässä (asiakastilanteessa) jotain semmosta mitä mun pitäis ymmärtää sanomatta. (H1)

Haastatteluista ilmeni, että omat ennakkoluulot ja tietämättömyys muiden kulttuurien toimintatavoista saattoivat johtaa ylitulkittamiseen. Ylitulkinta merkitsee tilanteiden tulkittamista kunniaan liittyväksi väkivallaksi silloin kun se ei sitä välttämättä ole. Eräs haastateltava pohti esimerkiksi kunniaan liittyvän väkivallan ja epävarman vanhemmuuden eron tulkittavuuden vaikeutta:

Et ei (tilanne) välttämättä liity kunniaan ja kulttuuriin vaan ylipäättään siihen vanhempina kasvamiseen. (H1)

Haastattelun tulokset viittaavat siihen, että työntekijöiden ja asiakkaiden kulttuuritaustojen erilaiset kunnia- ja arvokäsitykset vaikeuttavat myös sosiaalialan työntekijöiden tilanteiden tulkittamista käytännön asiakastyössä. Kunnia- ja arvokäsitysten lisäksi sosiaalialan työntekijöiden tilannetulkintojen haasteena on se, ettei eri kulttuurien ydintä (vrt. Kuusniemi 1999:54) tai toisesta kulttuurista tulevien henkilöiden mentaalisia malleja (vrt. Hofstede – Hofstede 2005: 2-4) ymmärretä täysin.

7.3.3 Ammatillisesta kokemuksesta nousevat parannusehdotukset

Haastatteluista ilmeni, että tietoa ja koulutusta liittyen kunniaan liittyvään väkivaltaan on kahtalaisesti: joko suhteellisen hyvin tai suhteellisen heikosti. Haastateltavista osa koki, että tietoa kunnia- ja arvokonflikteista on tällä hetkellä hyvin tarjolla ja siitä pystyy etsimään tietoa muun muassa Internetin kautta. Toisaalta osa oli sitä mieltä, että työn kautta saatu koulutustarjonta saattoi olla suppeaa tai sitä ei ollut ollenkaan tarjolla. Joillakin haastateltavista oli ollut mahdollisuus käydä maahanmuuttaja- ja monikulttuurisuuskoulutuksissa sekä -seminaareissa, mutta haastatteluista ilmeni myös että tietoutta ja koulutusta oman ammatillisen työskentelyn tueksi löytyi vähän tai tiedon hakuun tarvittiin ammatin kautta luotuja suhteita.

Mut et työntekijänä, et mä tiesin vaan et on (nimi poistettu) ja oon työskennellyt hänen kaa, mä yritin ottaa häneen yhteyttä. (H2)

Haastattelemani työntekijät toivoivat lisää koulutusta monikulttuurisesta kohtaamisesta ja kulttuuritietoudesta. Haastateltavat kokivat tärkeäksi oppia enemmän eri kulttuureista ja niiden tavoista ja arvoista, sekä siitä kuinka eri kulttuureissa pystyy käsittelemään erilaisia aihealueita turvallisesti ja ilman väärinkäsityksiä. Kulttuuritietouden tärkeys nähdään asiakkaiden kohtaamisessa ja vuorovaikutuksellisen suhteen muodostamisessa eri kulttuurista tulevaan asiakkaaseen.

Ehkä sellaista peruskohtaamiseen monikulttuuriseen kohtaamisen, tyyppiseen. (H1)

Parempaa tietoutta eri kulttuureista ja eri kulttuureiden arvoista ja hierarkioista ja kastijärjestelmistä ja niinku tämmöisistä. (H4)

Haastatteluista ilmeni myös toive asiakastilanteissa mukana olevasta kulttuuritulkista. Kulttuuritulkkien apu nähtiin liittyvän eri kulttuureista tulevien yhteisöjen tuntemukseen sekä vuorovaikutukselliseen tilanteiden eteenpäin viemiseen.

Olis hyvä et olis näitä kulttuuritulkkeja ja apuna näitä työntekijöitä jotka tuntee tän yhteisön tavat ja tottumukset ja miten sitä vietäis hyvällä tavalla eteenpäin eikä silleen et vaan tän suomalaisen kulttuurin mukaa. (H2)

Haastatteluista ilmeni myös toive konsultaation mahdollisuuteen. Mahdollisuus ottaa nimettömänä yhteyttä johonkin paikkaan kunniaan liittyvän väkivallan tilanteista ja niiden ratkaisumahdollisuuksista koettiin tärkeäksi. Myös omien ajatusten ja tunteiden purkamisen mahdollisuus konsultaation yhteydessä koettiin olevan hyvä asia.

Et ois sit sellainen paikka et vois sit puhelimesta konsultoida et oonks mä ottanut kaikki huomioon kaikki mahdolliset tukimuodot mun asiakkaalle, tai ehkä jotain tollast purkamistakin toisaalta et kun ne aiheuttaa kuitenkin paljon tunteita. (H2)

Haastattelemistani työntekijöistä moni toivoi että saisi viedä asiakasprosessia eteenpäin yhdessä asiakkaan kanssa eikä toimia vain suomalaisesta ammattinäkökulmasta käsin.

Etenkin tärkeissä asiakkaan elämään kohdistuvissa päätöksissä yhteinen sekä asiakkaan, että työntekijän kulttuurien näkökulmia kunnioittava lähestymistapa koetaan hedelmälliseksi.

Työntekijän on hyvä osata siin alkukartoitusvaiheessa osata kysyä tiettyjä kysymyksiä jotka ehkä valottas tätä että onko asiakas ehkä kokenut niinku jotain kunniaväkivaltaan liittyvää. (H2)

Vaikka tietoa kunniaan liittyvästä väkivallasta oli tarjolla, sitä toisaalta toivotaan vielä lisää. Työntekijöiden koetaan voivan puuttua tilanteisiin paremmin varhaisessa vaiheessa mitä enemmän he tietävät kunniaan liittyvästä väkivallasta. Näin työntekijät osaisivat nähdä oikeat ”merkit” ja kysyä oikeita, aiheeseen liittyviä kysymyksiä asiakailta. Puuttuminen varhaisessa vaiheessa koetaan tärkeäksi, jotta asiakasta päästäisiin auttamaan ja tukemaan mahdollisemman nopeasti ja oikealla tavalla. Myös kotouttamisprosessien merkitys kunniaan liittyvän väkivallan ennaltaehkäisyssä on tärkeää (vrt. Salmenkangas 2006: 24). Eräs haastateltava nostikin kotoutumisen tärkeäksi parannuksen tarpeeksi myös sosiaalialan työnkuvassa:

Kunniaväkivaltilanteita tai sellaisia tilanteita jotka johtaa kunniaväkivaltaan niin saatais ehkä jollain tasolla ennalta ehkäistyä ja puututtua paljon paremmin jos kotouttamisprosessit niin turvapaikanhakijoilla kuin muilla maahanmuuttajilla ois paremmin ja pidemmälle vietyjä. (H4)

8 Johtopäätökset

Opinnäytetyöni tarkoitus oli tutkia sitä mitä sosiaalialan ammattilaiset ymmärtävät kunniaan liittyvän väkivallan käsitteellä. Tarkoituksena oli myös selvittää millaisia kokemuksia heillä oli työssä kohdatusta kunniakonflikteista ja mitä tukea, apua ja konsultaatiota haastateltavat kaipaisivat.

Tammisalo-Savolaisen (2009: 32) mukaan kunniaan liittyvän väkivallan määrittelyn rajat näyttävät olevan hämärtyneitä. Ilmiöön, jolle on historialliset ja sosiokulttuuriset juuret, kietoutuvat sukupuoliset, seksuaaliset ja moraaliset kysymykset ja siihen on vaikea löytää selkeitä rajoja sekä merkityksiä. Opinnäytetyöni tulosten mukaan sosiaa-

lialan työntekijöiden tulkinta kunniaan liittyvästä väkivallasta oli moniselitteinen ja sille oli vaikea löytää yksiselitteisiä merkityksiä. Haastatteleman sosiaalialan työntekijät liittivät kunniaan liittyvän väkivallan käsitteen lähinnä maahanmuuttajataustaisten kulttuurien sisällä tapahtuvaan ilmiöön. Käsite sai merkityksensä yhteisön ja perheen kautta, jotka tuottavat ja ylläpitävät yhteistä kunniakäsitystä. Käsite liitettiin myös sukupolvien välisiin konflikteihin, kuten maahanmuuttajavanhemman ja toisen polven maahanmuuttajalapsen välisiin mielipide-eroihin valtakulttuuriin sulautumisesta. Kunniaan liittyvä väkivalta liittyy oleellisesti myös yhteiskunnan, yhteisöjen ja yksilöiden valtaan ja valtasuhteisiin erityisesti naisten ja miesten tasa-arvoon liittyvissä kulttuurillisissa arvoissa ja näkemyksissä.

Mielenkiintoista oli, että haastatteleman sosiaalialan työntekijät eivät liittäneet kunniaan liittyvää väkivaltaa mitenkään naisen siveyteen ja seksuaalisuuteen liittyväksi kysymykseksi, vaikka se on esim. Tammisalo- Savolaisen (2010:35) mukaan oleellista kunnia-käsitteen ymmärtämiseksi. Syynä tähän voisi mahdollisesti olla (vrt. Romppanen – Giray 2009: 52) suomalaisen kulttuurin kollektiivisia kulttuureja sukupuolineutraalimpi käsitys kunniaista, sekä toisaalta siveyden ja neitsyyden vähemmän merkittävästä asemasta. Huolimatta siitä, että haastatteleman sosiaalialan työntekijät osasivat luetella useita kunniaan liittyvään väkivaltaan liittyviä ulottuvuuksia, ilmiö syvä ymmärtäminen tuntui heistä haasteelliselta. Oman kulttuurin kunniakäsityksistä poikkeavia kollektiivisten kulttuurien käsityksiä näyttäisi tämän tutkielman valossa olevan vaikea ymmärtää.

Toinen tutkimuskysymys tutkii kunniaan liittyvän väkivallan esiintyvyyttä sosiaalialan työssä. Tammisalo-Savolaisen (2010: 40) tekemän tutkimuksen mukaan Suomessa tapahtuva kunniaan liittyvä väkivalta liittyy kiinteästi kontrollointiin. Suomessa on tapahtunut tutkimuksen mukaan myös vakavaa fyysistä sekä henkistä väkivaltaa. Haastattelemieni työntekijöiden kokemukset asiakkaisiin kohdistuvasta kunniaan liittyvästä väkivallasta oli puolison ja suvun tai yhteisön tekemää psyykkistä ja fyysistä väkivaltaa kuten uhkailua, painostamista tai fyysistä väkivaltaa. Kontrollointi liittyi oleellisenä osana väkivaltaan kaikissa haastateltavien kertomuksissa. Tämä osoittaa sosiaalialan työntekijöiden kohtaaman kunniaan liittyvän väkivallan esiintyvän monimuotoisena ja olevan luonteeltaan vakavaa.

Haastattemieni työntekijöiden tarinoista ilmeni, että kunniaan liittyvää väkivaltaa kokivat niin nuoret tytöt kuin myös aikuiset naiset, jonka takia opinnäytetyöni tulokset poikkeavat hieman esimerkiksi Kvinnoforumin (vrt. 2005: 181) selvityksestä, jonka mukaan Suomessa erityisesti nuoret tytöt joutuvat kunniaan liittyvän väkivallan uhriksi. Haastattemieni työntekijöiden kokemukset liittyivät useasti suhteisiin, avioliittoon ja avioeroihin. Tältä osin opinnäytetyöni tulokset linjailevat (vrt. Van Dijken 2009: 166, Salmnekangas 2006: 45) elämänkaaren vaiheiden ja kunnian menettämisen yhteyttä, jonka mukaan avioliitto saattaa olla kunniaan liittyvän väkivallan laukaiseva riskitekijä. Aikuisten naisten esiintyminen haastateltavien kertomuksista saattaa johtua heidän työnkuvastaan: useat työntekijät tekivät töitä perheiden ja erityisesti äitien kanssa.

Kolmas tutkimuskysymys kysyy kunniaan liittyvän väkivallan ratkaisuja. Opinnäytetyöni tulosten mukaan sosiaalialan työntekijöiden ratkaisukeinot kunniaan liittyvään väkivaltaan olivat moninaisia ja eteen tulleita ongelmia ratkottiin eri tavoin, eikä yhdenmukaisia toimintamalleja mainittu. Tulokset viittaavat siihen, ettei sosiaalialan työntekijöillä ole kunniaan liittyvään väkivaltaan erityisesti kohdentuvia työmenetelmiä, vaikka tulkintani mukaan työntekijöiden työn kuva, työtavat ja -muodot saattavat vaikuttaa tulosten hajanaisuuteen. Tulos vahvistaa näin ollen Holmin ja Van Dijkenin (2009:146) Johdanto-luvussa käsittelemääni väittämää, jonka mukaan ammattilaisten koulutuksissa ilmiötä käsitellään hajanaisesti tai ei ollenkaan.

Opinnäytetyöni tuloksista ilmeni erityisesti tilanteiden tulkitseminen ja sen vaikeus. Kunnian käsitteen erilaiset kulttuurilliset merkitykset eivät ole helposti avautuvia. Myös tilannetulkinta niissä ammatillisissa käytännön tilanteissa, joihin kunniaan liittyvä väkivalta liittyi, näyttäytyy haastavana. Suomalaisten sosiaalialan työntekijöiden tilannetulkintojen vaikeus saattaa liittyä siihen, ettei vieraan kulttuurin ydintä ja lausumattomia oletuksia (vrt. Triandis 1984: 49.) tunneta, vaikka teoreettista ja käytännön tietoa toisten kulttuurien näkyvistä osista (vrt. Kuusjärvi 1999: 54) olisikin.

Opinnäytetyön tuloksista voi päätellä, että haastateltavat kaipaavat omassa työssä eniten kulttuurituntemusta. Tästä syystä kunniakonflikteihin liittyviä työmenetelmiä tulisi kehittää yhdessä kulttuurituntemuksen kanssa. Asiakkaiden kokemia kunniakonflikteja ei välttämättä tunnisteta varhaisessa vaiheessa, vaikka juuri tällöin puuttuminen olisi tehokasta. Eräs haastateltava mainitsi kotoutumisen merkityksen ennaltaehkäisyssä.

Hänen näkemyksensä ovat yhtenevät esimerkiksi Salmenkankaan (2006: 24) kanssa. Kotoutuminen on hidasta mutta tehokkainta kunniakonflikteja ehkäisevää työtä: kieli-taito, työssäkäynti, luontevat suhteet valtaväestön jäseniin sekä vaikutusmahdollisuudet omaan elämään.

9 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksessa pyritään välttämään virheiden syntymistä, mutta siitä huolimatta tulosten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat. Tästä johtuen kaikissa tutkimuksissa pyritään arvioimaan tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsjärvi ym. 2005: 216.) Luotettavuutta voidaan arvioida monilla tavoin. Näitä keinoja ovat esimerkiksi perustelleet ja auki kirjoitetut koodaukset, haastatteluiden esitestausta ja tutkijan sekä tutkittavan käsitteiden erottelu. (Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2006.) Olen pyrkinyt kirjoittamaan opinnäytetyön aineiston keräämisen sekä haastatteluiden kulun ylös mahdollisemman tarkasti. Pysin selvittämään myös kuinka olen analyysissäni päätenyt valitsemaani teoriaan sekä kuvaamaan prosessin, jolla sain opinnäytetyöni pääluokat. Tuloksissa tavoittelin vuoropuhelua teorian ja haastateltavien näkemysten kanssa. Opinnäytetyöni luotettavuutta heikentää se, etten tehnyt haastatteluiden esitestausta enkä harjoitellut niitä aikapulan vuoksi. Kokemattomana haastattelijana minulta jäi monia asioita huomioimatta haastattelutilanteissa.

Pätevyys voidaan nähdä uskottavuutena ja vakuuttavuutena joka ilmeeseen muun muassa siinä kuinka tutkija kykenee tuottamaan ymmärrettävästi esille tutkittavien tuottamia konstruktioita eli kielen rakenteita (Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2006). Pysin pysymään haastattelutilanteissa, aineiston analyysissä ja tulosten kirjoittamisessa mahdollisemman objektiivisena. Pysin pysymään kaikissa vaiheissa tietoisena siitä että en siirtäisi omia ajatuksia ja tulkintoja aineistoon. Varoin irrottamasta lauseita irti kontekstistaan ja palasin useaan otteeseen analyysin polkua pitkin taaksepäin varmistaakseni että haastatteluiden sanoma pysyisi samana.

Laadullisessa tutkimuksessa tarvitaan sen verran aineistoa kuin aiheen sekä asetettujen tutkimuskysymysten kannalta on välttämätöntä. Aineiston kylläntyminen eli

saturaatio on tapa, jolla voidaan mitata aineiston riittävyyttä. Saturaatiossa aineistoa on tarpeeksi silloin kun uusi aineisto ei enää tuo tutkimusongelman kannalta uutta tietoa. (Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2006.) Haastateltavien löytämisen vaikeus sekä aikataulutuksen muodostivat haasteen opinnäytetyön saturaation kannalta. Yksi tai kaksi haastattelua enemmän olisi voinut tuoda uutta tietoa tai syventää jo olemassa olevaa.

Luotettavuutta arvioidessa on huomioitava, että tutkimukseen osallistuvien kielenkäyttö ja puhutavat ovat tilannesidonnaisia. Haastateltavat voivat pyrkiä vastaamaan sosiaalisesti hyväksytyllä tavalla etenkin arkoja aiheita käsitellessä. Myös tutkimuksen luonne ja tutkimusaihe voivat vaikuttaa siihen kuinka haastateltavat ovat vastanneet. (Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2006.) Tutkielmaani tehdessä opinnäytetyöni aiheesta on ollut uutisotsikoita ja keskusteluita mediassa, joka on voinut vaikuttaa haastateltavien ajatuksiin ja tulkintoihin. Haastateltavat ovat myös voineet valikoitua mukaan opinnäytetyöhön oman kiinnostuksen ja tietotaidon vuoksi, jonka takia aineiston yleistettävyyteen täytyy suhtautua varauksella. Opinnäytetyöni aihe on arka koska se sisältää väkivallan kaltaisia vaikeita ja monitulkintaisia aiheita. On mahdollista, että haastateltavat ovat voineet muokata sanomisiaan sosiaalisesti korrekteiksi ja jättäneet kertomatta todellisia tulkintojaan.

Koska haastattelin vain neljää sosiaalialan työntekijää, saamani aineisto oli suhteellisen suppea. Tapaustutkimuksissa (vrt. Eskola Suoranta 1998: 65) yleistämisen kannalta tärkeämpää on kuitenkin se kuinka hyvin tutkimus on kuvattu tai kuinka onnistuneesti käsitteellistetty. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2006) selvittävät, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa yleistäminen merkitsee sitä, että tutkittavan ilmiön pohjalta voidaan saada osviittaa myös muita vastaavanlaisia tapauksia varten. Yksittäistä tapausta tarkasti tutkimalla voidaan saada selville se, mikä ilmiössä on merkittävää ja mikä saattaisi toteutua yleisemmän tason tarkastelussa. Yleistettävyyden eräs kriteeri on tarkoituksenmukainen aineiston kokoaminen. Haastateltavia valitessa suotavaa on että heillä on suhteellisen sama kokemusmaailma, heillä on kokemusta ja ensikäden tietoa tutkimuksen aihepiiristä ja he ovat kiinnostuneita tutkimuksesta. (emt. 2006.) Opinnäytetyöni aineiston keruu lumipallo-otannalla oli tätä yleistettävyyden kriteeriä vasten perusteltua. Haastattelemani henkilöt olivat kiinnostuneita aiheesta, kokivat työn tärkeäksi ja heillä oli kokemuksia aiheesta. Arvioin että, vaikka aineiston määrä ei ollutkaan

suuri, opinnäytetyön aineisto muodostui työn aiheen kannalta merkityksellisemmäksi sekä syvällisemmäksi kuin esimerkiksi satunnaisotannalla koottu aineisto.

Kuten aiemmin totesin, opinnäytetyön aihe on arkaluonteinen. Tästä syystä kiinnitin työssä erityistä huomiota eettisyyteen. Lähetin haastattelukysymykseni ja tutkimussuunnitelmani etukäteen haastateltaville, jotta he voisivat tutustua niihin sekä varmistua että opinnäytetyöni kiinnostuksen kohteena ei ole asiakaskuvaukset vaan ilmiö yleisesti sosiaalialalla. Tulosten kirjaamisessa pyrin erityiseen varovaisuuteen siinä, ettei kunniaan liittyvän väkivallan uhreja eikä haastateltavia voisi tunnistaa. En myöskään kysynyt haastatteluissa enkä mainitse missään kohdin mistä kansallisuuksista tai etnisistä ryhmistä haastateltavat kuvauksissaan kertoivat. Tein ratkaisun ensinnäkin sen takia koska haastateltavat eivät halunneet että kansalaisuudet tulisivat tässä työssä esille, toisekseen kansalaisuuksien kertominen olisi saattanut heikentää anonyymiutta. Tavoitteenani oli antaa haastateltavien oman äänen kuulua, jonka takia käytin erityistä varovaisuutta tulosten kirjaamisessa ja analyysissä, jotta en olisi sekoittanut omia ennakko-oletuksiani ja ajatuksiani haastateltavien sanomaan. Opinnäytetyön prosessissa jouduin pohtimaan myös omaa suhtautumistani ja ajatuksiani ilmiöön. Pyrin pysyttelemään mahdollisemman objektiivisena läpi opinnäytetyön, mutta tiedostan kuitenkin että objektiivisuus on tietyllä tasolla harhaanjohtavaa. Tämä työ on tehty suomalaisen sosionomiksi valmistuvan naisen näkökulmasta, vaikka olenkin tarkoituksellisesti ja huolella pyrkinyt neutraaliin sekä objektiiviseen ilmiön tarkasteluun.

10 Pohdinta

Tämä työ oli ensimmäinen tutkielmani. Se näkyy siinä, että mitä pidemmälle opinnäytetyöprosessi eteni, sitä enemmän ymmärsin mitä minun olisi ollut viisasta tehdä paremmin tai syvällisemmin. Jos tekisin nyt jotain toisin, keskittyisin tutkimaan tarkemmin niitä haastatteluista esille tulleita työmenetelmiä, joita sosiaalialan työntekijät kokisivat hyödylliseksi kunniaan liittyvän väkivallan puuttumisen kannalta. Haasteelliseksi opinnäytetyön teossa muodostui tiukka aikataulu, haastateltavien löytäminen

sekä työn tekeminen yksin. Yksin tekemisen suurimmaksi vaikeudeksi koin sen, ettei omia ajatuksia päässyt refleктоimaan kenenkään kanssa.

Reflektionin mahdollisuutta toivoin etenkin analyysitavan valinnassa. Valinta oli haasteellista ja pitkän pohdinnan tulos, johon päädyin koska teoreettinen viitekehyseni oli luonteelta yleinen ja laava eikä sen pohjalta voinut muodostaa mielestäni järkevää tutkimuskysymysten mukaista teoriapohjaista tai -ohjaavaa analyysia. Uskoisin että tulokset olisivat saattaneet olla syvällisempiä ja monipuolisempia, mikäli haastattelihoita olisi ollut kaksi tai enemmän. Yksin tehtynä luultavammin toistelin haastattelusta toiseen omia virheitäni. Kokemattomuus haastattelutilanteissa näkyi myös siinä, että tajusin monesti vasta jälkeinpäin jonkin tärkeän asian jääneen selvittämättä, koska itse haastattelutilanteessa kysymykset eivät heti juolahtaneet mieleeni. Tästä huolimatta itse haastattelutilanteet olivat mielenkiintoisia. Koin, että haastateltavat kertoivat avoimesti ja mielellään kokemuksistaan ja ajatuksistaan kunniaan liittyvään väkivaltaan liittyen.

Vaikka työskentely monien eri kulttuuritaustaisten asiakkaiden kanssa on luultavimmin arkista tämän päivän sosiaalialan töissä, kulttuuritietouden kasvattaminen ja monikulttuurinen kohtaaminen kunniaan liittyvän väkivallan viitekehyksessä olisi tärkeää puuttumisen ja ennaltaehkäisyn kannalta. Myös tietous kollektiivisten ja yksilöllisten kulttuureista on mielestäni hyvä pohja kunnian ja kunniakonfliktien syntymekanismien ymmärtämiseksi. On kuitenkin hyvä todeta, ettei kaikkien kulttuurien "lausumattomia oletuksia" (vrt. Triandis, H 1984: 4) voi tietää eikä oppia koulutuksen keinoin. Tästä syystä tuloksista ilmennyt avoin kulttuurien välinen vuoropuhelu, pyrkimys luoda dialogista suhdetta asiakkaaseen sekä avoimuus ovat niitä perusteita joiden varaan työmenetelmiä tulisi kehittää. Laaja ja yhdenmukainen ilmiöön liittyvä koulutus on mielestäni perusteltua tämän opinnäytetyön tulosten valossa. Asiaan onkin puututtu tämän opinnäytetyön tekemisen aikana ministeriötasolla. Helsingin Sanomat uutisoi 1.3.2011, että oikeusministeri Tuija Braxin mukaan kunniaan liittyvä väkivalta on valtion asia, ja viranomaisten koulutukseen keskittynyt työryhmä aloitti esityksen laatimisen tammikuussa 2011. Vaikka parannusta viranomaisten koulutukseen on ehkä tulevaisuudessa tulossa, jatkotutkimuksen aiheeksi soveltuisi mielestäni kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttumisen työmenetelmien kehittäminen sosiaalialalla.

Opinnäytetyöprosessi oli sekä erittäin mielenkiintoinen että haasteellinen. Oma tietouteni kunniaan liittyvästä väkivallasta sekä kollektiivisesta ja individualistisesta kulttuurista kasvoi prosessin aikana. Koen ymmärtäväni ilmiötä nyt syvällisemmin ja kokonaisvaltaisemmin. Aikaisempi, paljon median kautta luomani näkökulma ilmiöön avartui ja monipuolistui: käsittämättömästä muodostui käsitettävämpi, vaikkakaan ei hyväksyttävä ilmiö. Toivon, että tällä työllä pystyn omalta osaltani vaikuttamaan tietoisuuteen kunniaan liittyvän väkivallasta ja kunniakonflikteista.

Lähteet

Eskola, Jari – Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino

Giray, Gazale – Romppainen, Hanna-Mari 2009. ”Minun kunniani ei ole sinun kunniasi”. Kunniakäsitteen monet merkitykset. Teoksessa Tauro, Tarja –Van Dijken, Marjo (toim.) 2009: Kunnia konfliktina. – Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko–Sajavaara, Paula 2005. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerrus

Ihmisoikeuksien julistus 80 vuotta. Suomen YK-liitto. Verkkodokumentti. <<http://www.ykliitto.fi/ihmisoikeusjulistus/etusivu>> Luettu 12.10.2010

Holm, Hanna 2009. Lähestymistapoja määrittelyyn ja tunnistamiseen. Teoksessa Tauro, Tarja –Van Dijken, Marjo (toim.) 2009: Kunnia konfliktina. – Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri.

Holm, Hanna – Van Dijken, Marjo 2009: Lähestymistapoja määrittelyyn ja tunnistamiseen. Teoksessa Tauro, Tarja –Van Dijken, Marjo (toim.) 2009: Kunnia konfliktina. – Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan Piiri.

Honour Related Violence. European Resorce Book and Good Practice 2005. Tukholma: Kvinnoforum. Verkkodokumentti. <http://uudenmaanpiiri-mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/d9a0bbe05d342c29feb38fb38ac7d261/1294358812/application/pdf/126548/HRV_resourcebook_rapport1.pdf> Luettu 9.10.2010

Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. United Nations Human Rights. Verkkodokumentti. <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/fin.pdf> Luettu 1.11.2010

Ihmisoikeusliitto. Verkkojulkaisu. Päivitetty 23.8.2009. <<http://www.ihmisoikeusliitto.fi/index.php/ihmisoikeusliitto>> Luettu 1.12.2010

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus. Suomen Yk-liitto 2011. Verkkodokumentti. <http://www.ykliitto.fi/files/Kaikkinaisen_naisten_syrjinnan_0.pdf> Luettu 16.3.2011

Karimi, Rebwar 2009. Lähestymistapoja määrittelyyn ja tunnistamiseen. Teoksessa Tauro, Tarja –Van Dijken, Marjo (toim.) 2009: Kunnia konfliktina. – Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri.

Kitke! ehkäisee kunniaväkivaltaa. Ihmisoikeusliitto. Verkkojulkaisu. päivitetty 10.01.2011. <> Luettu 2.2.2011

Kuusjärvi, Sanna 1999: Ihmisoikeudet ja kehitys. Suomen YK-liitto. Verkkodokumentti. < http://www.ykliitto.fi/files/Ihmisoikeudet_ja_kehitys1999.pdf> Luettu 3.1.2011

Kyllönen-Saarnio, Eija – Nurmi, Reet 2005. Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta. Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön. Helsinki: Sosiaali- ja Terveysministeriö. Työministeriö. Monika Naiset Liitto RY.

Lindman. Satu 2009. Teoksessa Tauro, Tarja – Van Dijken, Marjo (toim.) 2009: Kunnia konfliktina. – Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri.

Luopajarvi, Katja 2003. Kunniamurhat. Åbo Akademin Ihmisoikeusliitto. Verkkodokumentti. > TÄHÄN> Luettu 1.11.2010

OSMOS-Osallistava monikulttuurinen sosiaaliohjaus. Metropolia ammattikorkeakoulu. Verkkodokumentti. <<http://www.metropolia.fi/tutkimus-ja-kehitys/hankkeet/hyvinvointi-ja-toimintakyky/osmos/>> Luettu 14.12.2010.

Rikoslaki 19.112. 1889/39

Saaranen-Kauppinen, Anita – Puusniekka, Anna 2006. KVALIMOT - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere. Yhteiskuntatieteen tietoarkisto. Verkkojulkaisu. < <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html>> Luettu 2.1.2011

Salmenkangas, Mai 2006. Uhkana kunnia. Välineitä viranomaisille kunniaväkivaltaan puuttumiseksi. Verkkodokumentti. <<http://www.ahaa-avaimia.fi/neliapila/attach/kunniav.pdf>> Luettu 10.11.2010

Suomenaro, Eeva. Asiantuntija. Ihmisoikeusliitto. Helsinki. Haastattelu. 4.10.2010

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731

Tammisalo-Savolainen, Tuuli. 2009. Suojattu yhteisö: kunniaväkivalta kollektiivisena ilmiönä Suomessa. Teoksessa Tauro, Tarja –Van Dijken, Marjo (toim.) 2009: Kunnia konfliktina. – Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton uudenmaan piiri

Taustatietoa kunniaan liittyvistä konflikteista 2010. Kitke!-hanke. Ihmisoikeusliitto ry.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2007. Huolen puheeksiottaminen. Verkkojulkaisu. Päivitetty 22. 1.2009. <<http://info.stakes.fi/verkkostomenetelmat/FI/puheeksiottaminen/index.htm>> Luettu 2.4.2011

Trinadis, Harry C – Bontempo, Robert – Villareal, Marcelo J 1988. Individualism and Collectivism: Journal of Personality and Social Psychology. Vol. 54. No 2.

United Nations Population Found UNFPA 2008. State of world population 2008. Reaching Common Ground: Culture, Gender and Human Rights. Verkkodokumentti. < http://www.unfpa.org/webdav/site/global/shared/documents/publications/2008/swp08_eng.pdf > Luettu 4.12.2010

Van Dijken, Marjo 2009. Lähestymistapoja määrittelyyn ja tunnistamiseen. Teoksessa Tauro, Tarja –Van Dijken, Marjo (toim.) 2009: Kunnia konfliktina. – Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton uudenmaan piiri.

Teemahaastattelukysymykset

1. PERUSTIEDOT

- Ammattinimike
- Työssäolo vuodet
- Työpaikka

2. KUNNIAKONFLIKTI-KÄSITE

- määrittely
- sisältö
- mielipiteet ja ajatukset

3. KOKEMUKSET

- Millaisia kokemuksia
- Esiintyvyys ja määrä
- Epäilyn herääminen
- Asiakasprosessi kulku

4. KUNNIAKONFLIKTIEN LUOMAT ONGELMAT JA NIIDEN RATKAISU

- Tilanteen kulku
- Ongelman ratkaiseminen/ratkaisu
- Tekijät, jotka vaikuttivat ratkaisuun
- Yhteistyötahot
- Muut seikat, jotka vaikuttavat asiakasprosessiin
- Tilanteiden subjektiivinen kokeminen
- Tiedon, konsultaation tai muun tuen tarve

5. MAHDOLLISET ESIMERKIT TAI MUUTA SANOTTAVAA